

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

Допускається до захисту:
т.в.о. завідувача кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат економічних наук, доцент
_____Марія ШКУРАТ
« _____ » _____ 2024 р.

**Вплив інтеграційних процесів на економічний розвиток країн-учасниць
інтеграційних об'єднань**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Комплексна кваліфікаційна (магістерська) робота

Частина 1. Розвиток інтеграційних процесів в країнах Північної Америки

Виконавець: Владислав ІВЧУК

Науковий керівник: Марія ВАРЛАМОВА

Частина 2. Країни БРІКС: місце і роль у світогосподарських процесах

Виконавець: Євгеній НОСАЧОВ

Науковий керівник: Марія ШКУРАТ

Вінниця – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

НОСАЧОВ ЄВГЕНІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Допускається до захисту:
т.в.о. завідувача кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат економічних наук, доцент
_____ Марія ШКУРАТ
« _____ » _____ 2024 р.

**КРАЇНИ БРІКС: МІСЦЕ І РОЛЬ У СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ
ПРОЦЕСАХ**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Марія ШКУРАТ, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат екон. наук, доцент

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
бали/за шкалою ЄКТС/за національною
шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Носачов Є.О. Країни БРІКС: місце і роль у світогосподарських процесах. 292 Міжнародні економічні відносини. Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У роботі досліджено соціально-економічний розвиток країн БРІКС, їх місце і роль у світовій економіці. Проведено оцінку процесів політичної та економічної взаємодії країн-учасниць. Розраховано модель впливу макроекономічних показників на ВВП країн-учасниць. Визначено вектори співпраці країн-учасниць БРІКС.

Основним науковим результатом є економіко-математичне моделювання впливу макроекономічних показників країн БРІКС на сумарний ВВП країн-учасниць, в результаті якого розраховано прогнозні значення ВВП країн БРІКС на період 2023-2025 рр.

Ключові слова: міжнародні організації, країни-лідери, соціально-економічний розвиток, партнерство, співпраця.

88 с., 5 табл., 17 рис., 61 джерело.

Nosachov E.O. BRICS countries: place and role in global economic processes. 292 International Economic Relations. Educational and professional program «International Economic Relations». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The socio-economic development of the BRICS countries, their place and role in the world economy is studied in the work. The processes of political and economic interaction of the participating countries were assessed. The model of the influence of macroeconomic indicators on the GDP of the participating countries is calculated. The cooperation vectors of the BRICS member countries have been determined.

The main scientific result is the economic-mathematical modeling of the influence of BRICS countries' macroeconomic indicators on the total GDP, as a result of which the forecast values of the GDP of the BRICS countries for the period 2023-2025 were calculated.

Keywords: international organizations, leading countries, socio-economic development, partnership, cooperation.

88 p., 5 tabl., 17 fig., bibliography: 61 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕФОРМАЛЬНИХ УГРУПУВАНЬ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	9
1.1 Міжнародні організації як форма взаємодії країн	9
1.2 Неформальні об'єднання у глобальній економіці	13
1.3 БРІКС: передумови виникнення та основні напрями співпраці	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УЧАСТІ КРАЇН БРІКС У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	27
2.1 Оцінка процесів політичної взаємодії країн БРІКС	27
2.2 Позиціонування країн БРІКС у світовій економіці	34
2.3 Аналіз внутрішнього партнерства країн БРІКС на сучасному етапі	42
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ НЕФОРМАЛЬНОЇ МІЖДЕРЖАВНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	54
3.1 Економіко-математичне моделювання впливу макроекономічних показників на ВВП країн БРІКС	54
3.2 Перспективні напрями міждержавної співпраці в умовах глобалізації	62
3.3 Вектори розвитку співпраці країн-учасниць БРІКС	67
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність теми. Світову систему з початку третього тисячоліття характеризує дві основні тенденції, це процеси глобалізації та регіоналізації. Переслідуючи власні національні інтереси, прагнучи збільшити власну роль на міжнародній арені, розширити політичні, економічні, культурні та інші контакти з іншими державами сучасні країни об'єднуються в організації та співтовариства різного спрямування та масштабу. Ці тенденції визначає можливість активної участі будь-якої країни одночасно в декількох двосторонніх і багатосторонніх угрупованнях. Зацікавленість в участі в нових формуваннях проявляють держави різних категорій, різного природного, економічного, людського, військового потенціалу, що відносяться до розряду розвинених країн і країн, що розвиваються, великі держави і наддержави, сусідні, суміжні або розташовані в тисячах кілометрів один від одного. Не виключенням є і Україна, що сьогодні є членом низки різноманітних організацій та офіційно взяла курс на приєднання до ЄС та НАТО, організацій, що об'єднують економічно розвинені держави із сталими демократичними традиціями.

Серед сучасних міжнародних угруповань, що мають специфічні риси та значним чином відрізняються від класичних організацій, особливе місце посідає БРІКС, яка відноситься до міжнародних об'єднань нового типу, представляє собою політичний неформальний клуб, об'єднуючи країни з економіками, що розвиваються швидкими темпами.

Тематика міжнародних неформальних угруповань, зокрема БРІКС є цікавою для українських науковців, це угруповання стає об'єктом аналізу таких вітчизняних науковців, як А. Шевцов, Г. Мерніков, Л. Самойлова, Т. Кузьмич, О. Биков, І. Проценко, М. Зайцева тощо, їх роботи представляють дослідження різних аспектів співробітництва між країнами-членами,

встановлюють причини створення такої групи, розглядають особливості її функціонування.

Метою дослідження є розробка теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо впливу інтеграційних процесів на економічний розвиток країн-учасниць інтеграційних об'єднань.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких **задач**:

- вивчити теоретичні засади утворення та функціонування міжнародних організацій;
- розкрити роль неформальних об'єднань у глобальній економіці;
- визначити передумови виникнення та основні напрями співпраці БРІКС;
- провести оцінку процесів політичної взаємодії країн БРІКС;
- оцінити позиції країн БРІКС у світовій економіці;
- проаналізувати внутрішнє партнерство країн БРІКС на сучасному етапі;
- провести економіко-математичне моделювання ВВП країн БРІКС;
- визначити перспективні напрями міждержавної співпраці в умовах глобалізації;
- надати вектори розвитку міждержавної співпраці країн-учасниць БРІКС.

Об'єктом дослідження є інтеграційні процеси та їхній вплив на економічний розвиток країн-учасниць інтеграційних об'єднань.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні і прикладні засади участі країн БРІКС у світогосподарських процесах.

Теоретико-методологічною базою кваліфікаційної роботи є наукові розробки зарубіжних та вітчизняних вчених із соціально-економічного розвитку країн БРІКС та їх ролі у глобальній економіці.

Інформаційною базою дослідження є статистичні та аналітичні матеріали Світового Банку, ЮНКТАД, національні статистичні агенції країн-учасниць БРІКС, офіційний сайт БРІКС тощо.

У роботі використано такі **методи** дослідження, як: історичний (для визначення історичних передумов формування БРІКС), статистичний (для проведення аналізу сучасного стану соціально-економічного розвитку країн БРІКС), метод наукової абстракції (для дослідження та уточнення наукової категорії неформальних об'єднань у глобальній економіці, її сутності та детермінант), методи індукції та дедукції, методи кореляційно-регресійного аналізу, метод моделювання та прогнозування (для проведення моделювання впливу участі країн БРІКС у світогосподарських процесах на рівень економічного розвитку країн) та інші.

Практичне значення мають запропоноване економетричне моделювання впливу макроекономічних показників країн БРІКС на сумарний ВВП країн-учасниць, в результаті якого розраховано прогнозні значення ВВП країн БРІКС на період 2023-2025 рр.; запропонована схема перспективних напрямів співробітництва країн БРІКС у цифровій сфері, яка включає в себе елементи інтеграції в економічній сфері – цифровій економіці, розвиток співпраці суб'єктів на мікрорівні та формування системи цифрового управління.

Запропонована в кваліфікаційній роботі здобуття ступеня магістра схема перспективних напрямів співробітництва країн БРІКС у цифровій сфері, було представлено на розгляд керівництву ТОВ «КАМ ІНВЕСТ», де було визнано можливість використання окремих положень при розробці перспективного плану роботи підприємства, про що є відповідна довідка (№29 від «10» січня 2024 р.).

Положення, що виносяться на захист:

1. визначення сучасного стану позиціонування країн БРІКС у глобальному економічному просторі;

2. результати економетричного моделювання впливу макроекономічних показників країн БРІКС на сумарний ВВП країн-учасниць;
3. перспективні напрями співробітництва країн БРІКС у цифровій сфері.

Апробація результатів дослідження. За результатами кваліфікаційної магістерської роботи автором опубліковано наукову статтю у фаховому виданні України:

Савченко М., Шкурат М., Носачов Є. Роль країн БРІКС у сучасному глобальному економічному просторі / Марина Савченко, Марія Шкурат, Євгеній Носачов // Галицький економічний вісник. Т. : ТНТУ, 2023. Том 85. № 6. С. 199–206

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел із 61 найменування. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕФОРМАЛЬНИХ УГРУПУВАНЬ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

1.1 Міжнародні організації як форма взаємодії країн

Характерною рисою розвитку світового господарства в ХХ ст. стало посилення взаємозв'язків і взаємозалежності між країнами світу. Ця тенденція особливо проявилася у другій половині століття як наслідок науково-технічної революції, розвитку міжнародного співробітництва, виникнення глобальних проблем. Глобалізація світової економіки стала набирати все більших обертів.

Як зазначає Т. Сінклер, «глобалізація змінила основу для глобального співробітництва як і спроможність держав діяти окремо один від одного» [1, с. 98]. За цих умов постала необхідність створення міжнародних організацій різної спрямованості для здійснення ефективного регулювання взаємовідносин між країнами.

Р. Кохейн стверджує, що міжнародні інститути відіграють ключову роль у збереженні миру та поширенні демократії, а також доводить у неоліберальній теорії, що спільні інтереси кожної окремої країни посилюють їхнє бажання до взаємного співробітництва. Тобто, саме створення та зміцнення міжнародних інститутів є запорукою ефективного співробітництва між країнами, оскільки вони діють на основі усталених правил та зобов'язань, вимагаючи їхньої суворого дотримання кожною зі сторін, щоби спільно домагатися вирішення власних завдань [2].

На сьогодні немає єдиного визначення поняття «міжнародна організація», однак є значна кількість різноманітних підходів щодо його визначення. Так, Дж. Клаберс наводить загальне визначення, яке зводиться до того, що міжнародна організація має бути створена на основі договору для того, щоби виконувати завдання або функції, які самі країни не можуть чи не

хочуть виконувати [3, с. 84]. Л. Лазебник визначає міжнародну організацію, як об'єднання держав, що створене відповідно до норм міжнародного права й на основі міжнародного договору для виконання цілей, зокрема, у політичній, економічній, культурній, науково-технічній, правовій та інших сферах, що має систему постійно діючих органів та володіє міжнародною правосуб'єктністю [4].

Хоча поняття міжнародної організації не має єдиного визначення, але найчастіше повинно відповідати таким ознакам:

- організації зазвичай створені між державами, але іноді членами міжнародних організацій можуть бути інші міжнародні організації (наприклад, ЄС є членом-засновником СОТ);
- організації створюються відповідно до міжнародного права та здебільшого на основі міжнародного договору, але іноді, зазвичай новостворені міжнародні організації, утворюються шляхом резолюцій інших організацій, зокрема ООН (наприклад, ЮНІСЕФ утворено Резолюцією ООН);
- організація має систему постійно діючих органів, що володіє визначеним їй засновниками обсягом міжнародної правосуб'єктності;
- організація має статус міжнародної організації [3, с. 6-13].

Крім того, український вчений В. Ф. Антипенко зазначає, що міжнародні організації мають загальний принцип «суверенної рівності», тобто кожна держава має юридичну рівність серед інших країн-членів, хоча на фоні цього загального принципу іноді діє і спеціальний, так званий принцип «ваги голосу», згідно з яким приймаються рішення у МВФ, Світовому банку та деяких інших міжнародних організацій економічного спрямування. Цей принцип країна-член організації пов'язує з її часткою в статутному капіталі міжнародної організації чи іншими економічними параметрами.

Міжнародні організації зазвичай поділяються на дві основні групи:

1) міжурядові (діяльність організацій регулюється міжнародним правом, а засновниками і членами яких є держави);

2) неурядові (діяльність яких зазвичай регулюється національним правом та об'єднує фізичних чи юридичних осіб, діяльність яких здійснюється поза межами офіційної зовнішньої політики держав) [3, с. 7; 5, с. 190].

Варто також відмітити, що в літературі міжнародно-правової тематики поняття «міжнародна організація» закріпилося за міждержавними, тобто міжурядовими організаціями. Це пояснюється тим, що міжнародні неурядові організації набули активного поширення здебільшого тільки починаючи з другої половини ХХ ст., а також тим, що міждержавні організації мають набагато більший вплив на міжнародно-політичний розвиток, адже головними дійовими особами на міжнародній арені залишаються держави [6].

Щодо класифікації міжнародних організацій єдиного підходу немає також. Найбільш вдалою та універсальною є класифікація міжнародних організацій за критеріями, визначеними професором Г. Тункіним, згідно з яких міжнародні організації слід класифікувати за такими трьома основними критеріями:

- юридична природа організацій;
- масштаб діяльності організацій;
- предмет діяльності організацій.

Цей підхід у класифікації міжнародних організацій поділяється й зарубіжними науковцями, зокрема К. Арчером, який вважає, що найбільш вдалим критерієм для класифікації міжнародних організацій є цілі та предмет діяльності організацій [7, с. 50].

Цей підхід відображено на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Класифікація міжнародних організацій

Джерело: складено автором на основі [7, с. 50]

Крім того, міжнародні організації можуть поділятися за такими критеріями: колом компетенції (загальної та спеціальної), характером діяльності (регулюючі, контролюючі, координаційно-інформаційні, консультативні), періодом функціонування (тимчасові та постійні), порядком вступу до організації (відкриті та закриті) та ін..

1.2 Неформальні об'єднання у глобальній економіці

У теорії міжнародних відносин виокремлюють класифікацію міжнародних акторів, що відображає їх фактичні відмінності з погляду політичних, економічних, безпекових та інших можливостей впливу на систему. Неформальні об'єднання при цьому розглядаються за такими критеріями, як критерій ролі у глобальному управлінні, критерій формування

нового міжнародного механізму та критерій диференційованої взаємодії. Характеризуючи сучасну міжнародну систему за критерієм диференційованої взаємодії, фахівці виділяють такі її особливості, як полісуб'єктність, що проявляється у взаємодії державних і недержавних акторів міжнародних відносин; багаторівневність та багатоформатність, що відображається через реалізацію владних функцій одночасно на декількох рівнях – міжнародний рівень (ООН), регіональний рівень (ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР, АСЕАН), міжнаціональний рівень (транснаціональні корпорації) та національний рівень (уряди країн); трансформаційність, що змушує держави під впливом глобалізаційних викликів поступатись частиною своїх суверенних прав і виробляти нові механізми ефективного управління; поліцентричність юридично і моноцентричність фактично, що пов'язані з балансом прийняття глобальних рішень, тобто глобальні інституції, демонструючи прагнення враховувати інтереси більшості світової спільноти, натомість впливають на ухвалення важливих рішень, керуючись принципом переваг, оскільки більшість глобальних структур фінансується багатими країнами [8].

Зауважимо, що сучасне глобальне управління пов'язане передусім з участю держав, міжнародних організацій та недержавних акторів у процесах трансформації сучасного світу. До того ж, крім міжнародних урядових та неурядових організацій, у системі міжнародних відносин діють регіональні блоки, багатосторонні альянси, постійні консультаційні групи, транснаціональні професійні мережі, міжнародні клуби і коаліції, технічні організації неформального характеру. Такі недержавні учасники все частіше впливають на формування світового порядку, визначають нові правила міжнародного співробітництва і наголошують на зобов'язальності принципів міжнародної взаємодії.

Роль неформальних структур у сучасних міжнародних відносинах по-різному оцінюється в експертному середовищі: зокрема представники

політичного реалізму вважають, що неформальні об'єднання відображають тільки зовнішньополітичні інтереси їх учасників і не здатні формувати оновлений світовий порядок; прихильники ліберального інституціоналізму відзначають, що національні державні інтереси трансформуються під впливом глобальних змін, тому виникає потреба в координації їх діяльності за допомогою колективних неформальних структур; прихильники транснаціоналізму вважають, що міжнародні інститути потенційно можуть перевершити держави за ступенем міжнародного впливу.

У політологічному дискурсі неформальні об'єднання визначаються як альтернативні центри сили, формування та зміцнення яких відбувається на таких засадах, як: об'єднання ресурсів кількох держав, внаслідок чого формується новий суб'єкт світової політики – інтеграційний напрямок, нарощування могутності вже існуючих суб'єктів при координації їх політики для досягнення спільної політичної мети – поліцентричний напрямок [9]. Загалом подібні неформальні міжнародні структури відносять до параорганізацій, які можуть бути міжурядовими або неурядовими та для яких властиві регулярна діяльність, а також постійний склад учасників. Відзначимо, що характерними рисами неформальних міжнародних структур є відсутність правосуб'єктності, установчих актів, формалізованої організаційної структури і чітких інституційних засад. Неформальні об'єднання також визначаються як «м'які організації», вплив яких на глобальне управління потенційно буде зростати, оскільки для них притаманні більш гнучкі форми взаємодії між учасниками.

За існуючою класифікацією неформальних об'єднань виділяються: міждержавні параорганізації (Велика сімка, Велика двадцятка, БРІКС, ІБСА, Паризький клуб країн-кредиторів), міжнародні неурядові регулярні форуми в сфері економіки (Всесвітній економічний форум, Всесвітній соціальний форум антиглобалістів, платформа G-Global) і товариства провідних політиків, державних діячів, бізнесменів та експертів (Римський клуб,

Лондонський клуб, Більдербергський клуб, Тристороння комісія). Структурно неформальні об'єднання мають координаційні ради, які функціонують між основними засіданнями, наукові та програмні комітети або робочі групи, що проводять публічні заходи, метою яких є привернення уваги світової спільноти до вирішення глобальних або регіональних проблем. Основною формою співробітництва у рамках неформальних об'єднань є зустрічі на вищому рівні у вигляді самітів, що стали інституційною новацією і частиною неформального процесу прийняття рішень, проявом легітимності міжнародних альянсів, механізмом залучення громадськості до обговорення сучасних глобальних проблем. Такі неформальні групи, на погляд фахівців, можуть вважатися акторами глобального управління, оскільки їхня роль у міжнародній взаємодії залежить не тільки від ефективності їхньої діяльності, але й від ефективності самого глобального управління. У цьому контексті відзначимо, що формування і зміцнення альтернативних центрів сили відбувається або через об'єднання ресурсів кількох держав, унаслідок чого формуються нові суб'єкти світової політики, або через нарощування потужності вже існуючих суб'єктів внаслідок координації їхньої політики для досягнення задекларованих цілей.

Серед сучасних міждержавних параорганізацій виокремлюються групи Велика сімка і Велика двадцятка, які спрямовують свою діяльність на поглиблення світового економічного співробітництва, реформування світових фінансових інститутів і фінансового регулювання, розвиток демократизації політичних систем та протидію тероризму. Останнім часом деякі учасники Великої сімки виступають за розширення неформальної групи за участю Групи 5, до якої відносять Бразилію, Китай, Індію, Мексику та Південну Африку. Така позиція зумовлена зростанням міжнародно-політичного і економічного впливу цих держав у конкурентному середовищі. При цьому експерти наголошують на численних проблемах, пов'язаних з появою різноманітних багатосторонніх інституцій, серед яких: різний рівень

відповідальності державних і недержавних міжнародних акторів за свою діяльність та її наслідки для світової системи, розбалансування міжнародної взаємодії внаслідок виникнення суперечливих глобальних або регіональних ініціатив та інтересів, а також ускладнення організаційної структури сучасних міжнародних відносин.

До параорганізацій відносять і неформальне об'єднання БРІКС, яке визначається як модель майбутнього світоустрою на основі спорідненого бачення перспектив глобального розвитку, тобто як формат партнерства держав з економіками, що найбільш динамічно розвиваються на даний час. Однак потрібно наголосити, що країни БРІКС володіють достатнім політико-економічним потенціалом, який може сприяти взаємному економічному зростанню, взаємовигідній взаємодії у межах двостороннього співробітництва між росією, Китаєм, Бразилією, ПАР та Індією щодо постачання енергоресурсів, розвитку ринків збуту, поглиблення військового та науково-технічного співробітництва. Тому подальша інституціоналізація БРІКС та трансформація групи в повноцінний економічний союз може вплинути не лише на відносини між країнам «п'ятірки», але й на трансформацію глобального управління.

При цьому західні експерти стримано висловлюються щодо ймовірного геостратегічного впливу БРІКС на баланс сил у світі, зважаючи на достатній арсенал важелів впливу учасників об'єднання на сучасну міжнародно-політичну ситуацію, але наголошують на тому, що за механізмом посилення інтеграції всередині утворення країни намагаються знайти баланс у відносинах зі США задля уникнення «фронтальних зіткнень у сферах перетину національних інтересів» [10]. БРІКС також розглядають як чинник консолідації світового співтовариства, вказуючи, що політичне керівництво росії активізує діяльність у за політичним, безпековим, економічним, екологічним напрямками; ініціює створення спільного ринку та зони фінансово-економічної координації; прагне до розширення БРІКС політикою

залучення інших країн, які належать до цивілізаційної орбіти «п'ятірки», зокрема, росія – країни СНД, Бразилія – країни Латинської Америки, ПАР – країни Африки, Китай – країни Південно-Східної Азії, Індія – країни Південної Азії); а також мотивує до співпраці Іран, Сирію, Малайзію та Туреччину; намагається скоординувати спільну позицію щодо актуальних міжнародних проблем. Відзначимо, що країни БРІКС продовжують поглиблення політико-економічної інституціоналізації об'єднання переважно за рахунок активної діяльності росії, яка розглядає подібну п'ятисторонню співпрацю як стратегію просування власних зовнішньополітичних інтересів, як механізм розвитку стратегічного партнерства з країнами об'єднання та як інструмент підтримки «російського впливу» у світовій політиці та економіці.

Зазначимо, що останнім часом в експертному середовищі дискутуються ініціативи щодо потенційного функціонування неформальних об'єднань за форматом БРІКС, діяльність яких вбачається передусім в економічному співробітництві країн з інтенсивним або поступальним розвитком. Експерти зауважують, що критеріями такого об'єднання можуть стати загальні, а не географічні характеристики, зумовлені скоріше можливостями співробітництва економік, що відрізняються як динамічністю, так і інтенсивністю поступу.

Таким чином, поява неформальних об'єднань оцінюється як закономірний результат розвитку багатосторонніх відносин, оскільки збільшення кількості подібних політико-економічних альянсів на міжнародній арені свідчить про трансформацію форм багатосторонньої дипломатії. Також прогнозується виокремлення незалежної фракції БРІКС усередині Великої двадцятки, яка конкуруватиме за вплив з країнами Великої сімки. Однак подібний поділ світового порядку між розвиненими державами і країнами з перспективними потужними економіками вважається віддаленим

у часі, оскільки суперечливі політико-економічні інтереси ускладнюють можливості впливу альтернативних альянсів на глобальне управління [11].

Інтенсивність виникнення неформальних структур, які прагнуть впливати на глобальні процеси, вказують на недостатню спроможність структур ООН подолати зростання світових економічних проблем в умовах глобалізації та розбалансування міжнародної взаємодії. Тенденцію до створення таких неформальних об'єднань можна вважати спробою формування координаційного центру глобального управління на засадах посилення взаємозалежності і взаємовпливу національних економік. Очікується, що у стратегічному вимірі відбудеться поглиблення ідейно-теоретичних принципів глобального управління, розширення практики реалізації його моделей у різних сферах, формування нових регіональних каналів доступу до механізмів прийняття рішень на глобальному рівні, перехід деяких неформальних структур у формальний статус, перегрупування на рівні коаліційних або інтеграційних утворень, які з різною інтенсивністю впливатимуть на загальний механізм глобального управління.

1.3 БРІКС: передумови виникнення та основні напрями співпраці

Багатополярність системи міжнародних відносин сприяє розвитку нових інтеграційних форм. Поява впливових угруповань визначає необхідність посилення економічної незалежності й політичної відкритості країн, соціальної захищеності населення, зміцнення законодавчої бази та спрямованість на об'єднання країн за певними спільними ознаками.

Одним із таким угруповань, що відзначається прогресивними методами функціонування й управління, є формат БРІКС – об'єднання країн, що розвиваються – Бразилії, росії, Індії, Китаю та Південної Африки.

Незважаючи на могутність спільних сил країн БРІКС, їхньому формуванню передували різні умови історичного розвитку, рівні соціального і культурного розвитку, політичні системи та економічні структури.

Розглянемо основні фактори, що перешкоджають розвитку об'єднання БРІКС.

Історичні передумови та культурна спадщина. Росія за своєю культурою та історичним минулим є східноєвропейською державою. Китай – країна консервативних порядків із великою унікальною історією й не менш великою культурою буддизму, конфуціанства та ісламу. Індія – країна з багатонаціональною історією розвитку цивілізацій, що є однією з основних сил, яка протидіє в боротьбі інтересів з Китаєм. Бразилія сформувалася на засадах португальської імперії і культури, країна католицизму. Південно-Африканська Республіка – країна із вистражданою історією та традиційною культурою корінних народів, що має риси європейської культури, започаткованої за часів британської колонізації. Усі ці країни мають різні передумови для спільного стратегічного планування і розвитку.

Політичні системи. Більшість країн угруповання є демократичними державами, але з різними формами демократії. Якщо політичні системи Індії та Бразилії мають спільні риси – це країни з республіканською формою правління і демократичною системою західного типу, то демократія у ПАР та росії має різні основи для побудови. Хоч державний устрій Південно-Африканської Республіки містить елементи федералізму, що об'єднує її з росією, в основі демократії ПАР – сформовані історично расові протиріччя. Демократія росії має своєрідну власну форму, адже історичні відносини наклали відбиток і визначили риси централізованого правління в державі. Правлячою партією Китайської Народної Республіки є єдина Комуністична партія, що є характерною відмінною рисою Китаю порівняно з політичними системами угруповання [11].

Економічні структури. Протиріччя серед політичних діячів та науковців відбуваються з приводу відмінностей у структурі економіки. Росія є постачальником енергоресурсів, природними ресурсами багата й ПАР,

Китай – виробник дешевої готової продукції, Індія спеціалізується на послугах, найсильніша ланка Бразилії – фермерське господарство.

Вектори спрямування зовнішніх відносин. Росія, зважаючи на свою історію, тяжіє до пострадянських країн і Європейського Союзу. Китай та Індія відіграють провідну роль серед азіатських країн. Бразилія найбільш близька до США. ПАР, де триває період виходу на світову політичну арену, має декілька векторів у зовнішній політиці.

КНР – могутня держава з неабиякими конкурентними перевагами та ресурсними резервами. Вона не поспішає докладати зусиль і формально відстоювати інтереси того чи іншого угруповання. Метою цієї країни є глобальний розвиток та кооперація у світовому масштабі.

Вступ до БРІКС Індії – це шлях до самоствердження та укріплення позицій країни у світі. Незважаючи на суперечливі відносини з Китаєм, участь у БРІКС надасть Індії можливість мати голос і відстоювати свої інтереси при прийнятті рішень у МВФ та інших міжнародних організаціях.

Бразилія, як і Індія, також націлена на укріплення своїх позицій у світовому масштабі, хоч історично відбувається тяжіння Бразилії до США як у політичному, так і економічному сенсі.

Участь ПАР у БРІКС – визнання світовою спільнотою значущості Африканського континенту у формуванні глобальних стратегій розвитку. ПАР як найбільш економічно розвинутий регіон Африки має за мету подальший розвиток економічної сфери та отримання права голосу країни у прийнятті рішень світового масштабу.

Отже, кожна із країн формату БРІКС має власні пріоритети розвитку і конкурентні переваги, на яких будується економічна політика цих країн. Асиметрії в економічній структурі можуть слугувати перевагами для об'єднання. Бразилія дуже багата такими ресурсами, як кава, соя, цукровий очерет, залізна руда і нафта. Росія відома своїми великими покладами нафти, природного газу та корисних копалин. Індія є потужним постачальником

послуг із зростанням виробничої бази, а Китай – країна з висококваліфікованою робочою силою і відносно низькими витратами на заробітну плату. Південна Африка є 26-ю за величиною економікою у світі. Вона – найбільший світовий виробник платини та хрому, володіє найбільшими серед відомих у світі запасами марганцю, металів платинової групи, хрому, ванадію і алюмосилікатів [12].

Саме ці сильні сторони країн БРІКС є підґрунтям для побудови міцної організації – об'єднання країн. Основою для формату БРІКС є економіки внутрішнього попиту Індії та Бразилії і сталі потужні зовнішні зв'язки росії та Китаю. Перспективою для розвитку угруповання є велика ресурсна база і нерозкритий потенціал ПАР.

Таким чином, кожна із країн, об'єднуючись, вбачає у кооперації ефективний розвиток власної економіки та можливість впливати на рішення з глобальних питань і формування світобудови.

Світова спільнота активно обговорює можливість існування формату БРІКС, але погляди розділилися: або угруповання буде мати глобальний вплив, що виражатиметься не лише у щорічних зустрічах та обговоренні актуальних питань, а й у діяльності угруповання як інституціональної структури з вагомим політичним впливом, або БРІКС затримається на етапі об'єднання зусиль і формуванні спільних інтересів.

Російські політичні діячі вбачають перспективи розвитку БРІКС у реформуванні застарілої фінансово-економічної архітектури світу, враховуючи швидке економічне зростання країн БРІКС, забезпеченні мирного способу вирішення міжнародних конфліктів, вдосконаленні законодавчої бази міжнародного права, модернізації соціальної та культурної сфери країн – членів БРІКС, а також у взаємодоповнюючій кооперації між країнами угруповання. У сучасній міжнародній системі ідея об'єднання країн БРІКС частково сприймається як форма протистояння США або альтернатива «вісімці» чи «двадцятці». Незважаючи на неоднозначні оцінки

експертів та політичних діячів, група БРІКС уже неодноразово проводила зустрічі з метою обговорення спільних проблем [13].

Світ стоїть на порозі нової хвилі цифрової трансформації. Очікується, що нові технології, такі як 5G, штучний інтелект (ШІ), великі дані, блокчейн та Інтернет речей, а також розвиток цифрових послуг, цифрових платформ і прискорене використання цифрових даних у всіх секторах і галузях, матимуть серйозний вплив на розвиток форма цифрової економіки. У цьому контексті своєчасно та вкрай необхідно розширити сферу співпраці БРІКС за межі електронної комерції, щоб зосередитися на ширшій картині цифрової економіки.

Хоча офіційної статистики немає, оцінки з урядових документів показують, що внесок цифрової економіки у валовий внутрішній продукт БРІКС за останні роки коливається від 2% у Південній Африці та 4% у рф до 6,9% в Індії, 7,8% у Китаї та 22% у Бразилії. Разом на країни БРІКС припадає близько 30% світового експорту товарів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), але лише 11% світового експорту цифрових послуг.

Країни БРІКС виробили власне розуміння цифрової економіки завдяки різноманітним урядовим стратегіям і звітам. Це розуміння значною мірою узгоджується з міжнародними рекомендаціями, наголошуючи на ролі даних як ключового фактора виробництва та використання ІКТ для підвищення економічної ефективності та охоплення ширшого масштабу трансформаційного впливу цифрових технологій на традиційні сектори [15].

У країнах БРІКС немає законів чи нормативних актів, які містять визначення цифрової економіки. Однак деякі урядові стратегії та звіти відображають офіційне розуміння цифрової економіки:

Державна програма цифрової економіки російської федерації описує цифрову економіку як «економічну діяльність, у якій ключовим фактором виробництва є дані в цифровій формі».

У 2021 році Національне бюро статистики Китаю опублікувало документ під назвою «Статистична класифікація цифрової економіки та її основних галузей» [33]. У ньому не лише надано визначення, а й перелік основних галузей для статистичних цілей. Цифрова економіка – це «серія видів економічної діяльності, які використовують ресурси даних як ключовий фактор виробництва, сучасні інформаційні мережі як важливий носій і ефективне використання інформаційних і комунікаційних технологій як важливу рушійну силу для підвищення ефективності та оптимізації економічної структури».

Політика щодо даних і хмарних технологій Південної Африки [34] описує цифрову економіку як «гіперпов'язану економіку, яка характеризується зростаючою кількістю взаємопов'язаних людей, організацій і машин через Інтернет і використанням цифрових технологій, які включають передове виробництво, робототехніку та автоматизацію виробництва, нові джерела даних із мобільного та повсюдного підключення до Інтернету, хмарних обчислень, аналітики великих даних та штучного інтелекту».

Це розуміння значною мірою узгоджується з міжнародними рекомендаціями, наголошуючи на ролі даних як ключового фактора виробництва та використання ІКТ для підвищення економічної ефективності, а також охоплюючи ширший масштаб трансформаційного впливу цифрових технологій на традиційні сектори [29].

Національні стратегії прагнуть забезпечити бачення, визначити стратегічні дії, встановити цілі та етапи, а також мобілізувати ресурси. Усі країни БРІКС мають національні керівні політики щодо розвитку цифрової економіки у формі стратегій, програм або дорожніх карт.

Національний цифровий стратегічний документ Бразилії – *Estratégia Brasileira para a Transformação Digital (2018)*, також відомий як *E-Digital*. [35] Він базується на попередніх політиках, які сприяли проникненню Інтернету

та цифровому залученню в країні. Основні цілі документа включають уможливлення цифрової трансформації, розширення доступу до ІКТ та розвиток онлайн-довіри. Відповідні державні установи оновлюють документ.

Програма цифрової економіки російської федерації (2017) спрямована на створення «екосистеми цифрової економіки» до 2030 року. Основними цілями цієї політики є розвиток існуючої законодавчої та нормативної бази, розвиток цифрових навичок та збільшення інвестицій у цифрову інфраструктуру. Програма «Цифрова економіка російської федерації» вводить у дію терміни, індикатори для вимірювання та механізми для створення надійної цифрової економіки, як зазначено в політиці.

Національна політика Індії щодо цифрових комунікацій (2018) сприяє розвитку цифрової економіки [36, 37, 38]. Ця політика зосереджена на розвитку цифрової інфраструктури, розгортанні технології 5G, використанні великих даних і створенні робочих місць у секторі цифрових комунікацій. Програма Digital India (2015) також підтримує розвиток цифрової економіки в країні.

План розвитку цифрової економіки Китаю на 14-й п'ятирічний план (2021 р.) [39] визначає стратегічні показники та цілі до 2025 р., включаючи мету збільшення внеску основних секторів цифрової економіки до 10% національного ВВП [40]. Розвиток національної інформаційної мережі, інфраструктура та створення загальнонаціонального інтегрованого центру великих даних є одними з основних очікуваних результатів плану. Комерційне розгортання 5G і тестування 6G також є ключовими ініціативами.

Національний план розвитку Південної Африки до 2030 року визначає наступні пріоритети цифрового розвитку: сприяння інвестиціям в інфраструктуру, підтримка місцевого попиту на цифрові товари та використання іноземного досвіду ключових міжнародних організацій і органів [41, 42]. Це підтримується Національною електронною стратегією,

яка прагне розвивати використання ІКТ у всьому ланцюжку створення вартості та прискорювати впровадження та використання ІКТ у різних соціальних та економічних секторах.

Висновки до розділу 1

Характерною рисою розвитку світового господарства в ХХ ст. стало посилення взаємозв'язків і взаємозалежності між країнами світу. Ця тенденція особливо проявилася у другій половині століття як наслідок науково-технічної революції, розвитку міжнародного співробітництва, виникнення глобальних проблем. Глобалізація світової економіки стала набирати все більших обертів.

Багатополярність системи міжнародних відносин сприяє розвитку нових інтеграційних форм. Поява впливових угруповань визначає необхідність посилення економічної незалежності й політичної відкритості країн, соціальної захищеності населення, зміцнення законодавчої бази та спрямованість на об'єднання країн за певними спільними ознаками

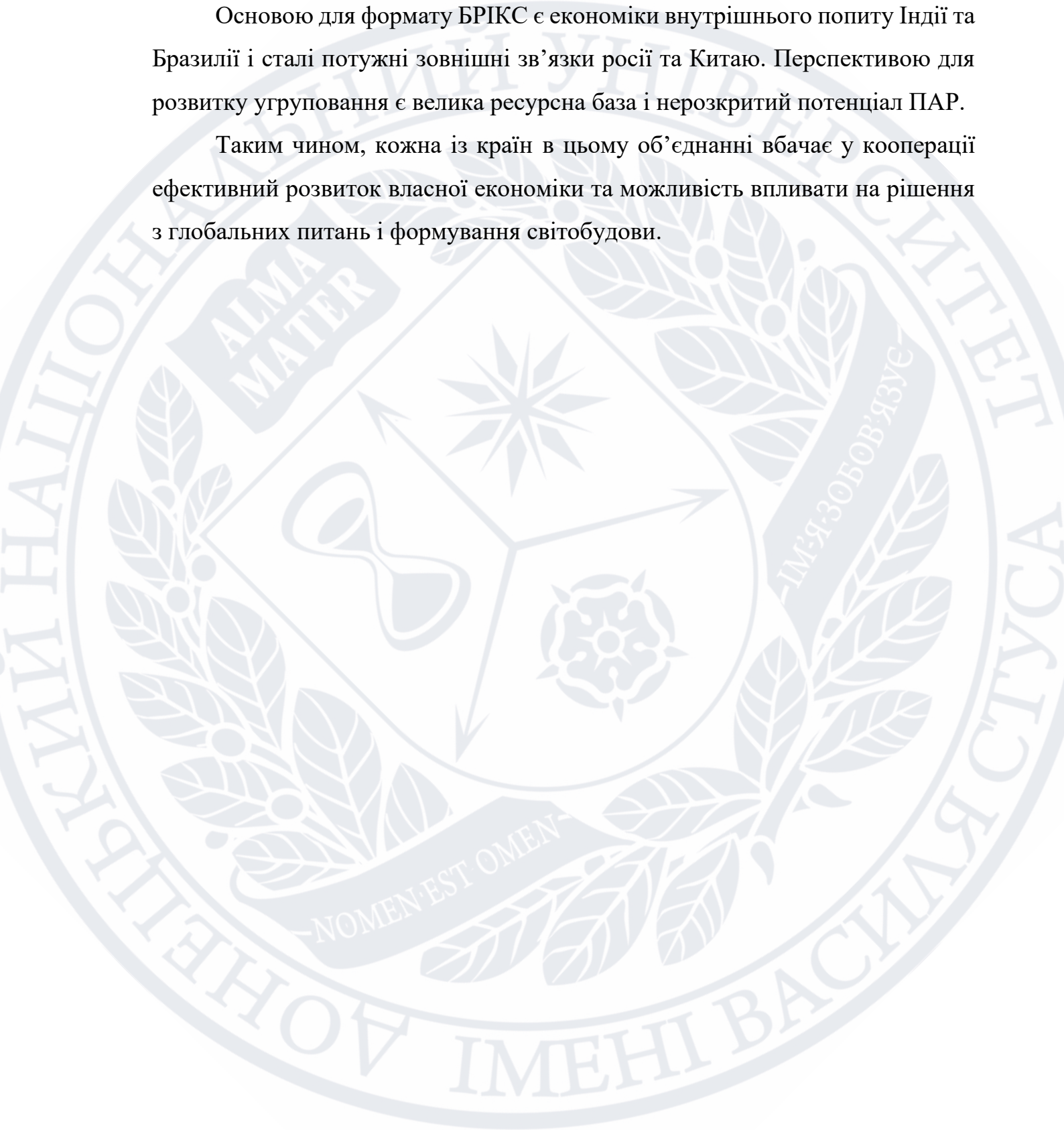
Поява неформальних об'єднань оцінюється як закономірний результат розвитку багатосторонніх відносин, оскільки збільшення кількості подібних політико-економічних альянсів на міжнародній арені свідчить про трансформацію форм багатосторонньої дипломатії.

До параорганізацій відносять неформальне об'єднання БРІКС, яке визначається як модель майбутнього світоустрою на основі спорідненого бачення перспектив глобального розвитку, тобто як формат партнерства держав з економіками, що найбільш динамічно розвиваються на даний час. Однак потрібно наголосити, що країни БРІКС володіють достатнім політико-економічним потенціалом, який може сприяти взаємному економічному зростанню, взаємовигідній взаємодії у межах двостороннього співробітництва між росією, Китаєм, Бразилією, ПАР та Індією щодо

постачання енергоресурсів, розвитку ринків збуту, поглиблення військового та науково-технічного співробітництва.

Основою для формату БРІКС є економіки внутрішнього попиту Індії та Бразилії і сталі потужні зовнішні зв'язки росії та Китаю. Перспективою для розвитку угруповання є велика ресурсна база і нерозкритий потенціал ПАР.

Таким чином, кожна із країн в цьому об'єднанні вбачає у кооперації ефективний розвиток власної економіки та можливість впливати на рішення з глобальних питань і формування світобудови.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УЧАСТІ КРАЇН БРІКС У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1 Оцінка процесів політичної взаємодії країн БРІКС

БРІКС на сучасному етапі – це інтеграційна структура нового типу, що відрізняється від інших регіональних об'єднань, що посідає унікальне місце в глобальній економіці, представляючи найбільший ринок в світі.

Трансрегіональне об'єднання БРІКС (Бразилія, росія, Індія, Китай, Південна Африка) – група найбільших за площею та населенням країн, що розвиваються (рис. 2.1). Вигідне положення цим країнам забезпечує наявність в них великої кількості важливих для світової економіки ресурсів: Китай – найбільший промисловий виробник у світі; Бразилія – країна, багата сільськогосподарською продукцією; росія – найбільший в світі експортер мінеральних ресурсів; Індія – держава, що має дешеві інтелектуальні ресурси; ПАР – володар дешевих трудових ресурсів.

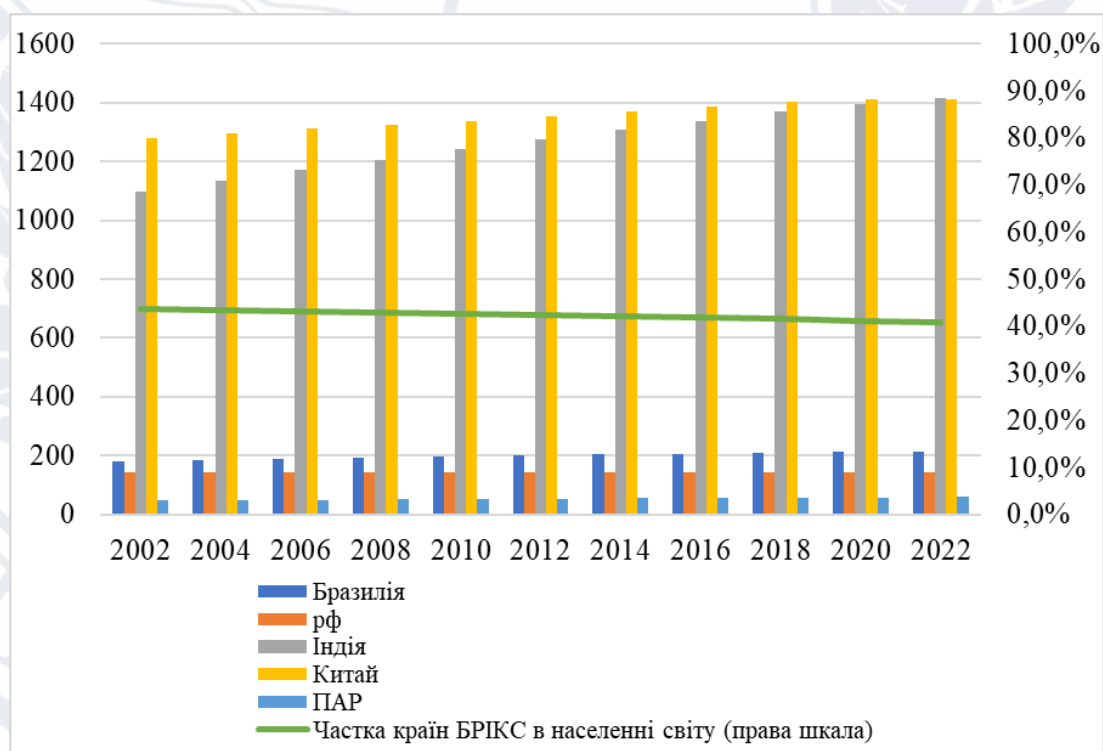

Рисунок 2.1 – Динаміка населення країн БРІКС, 2002-2022 рр., млн. осіб

Джерело: складено автором на основі [48]

Країни БРІКС займають важливі геостратегічні позиції у своїх регіонах, а значний політичний та економічний вплив, який вони мають, дозволяє їм бути в ролі своєрідного орієнтира для найближчих сусідів у процесі прийняття й здійснення останніми зовнішньо-політичних рішень. В економічному плані країни БРІКС посилюють свої позиції на світовій арені (рис. 2.2)

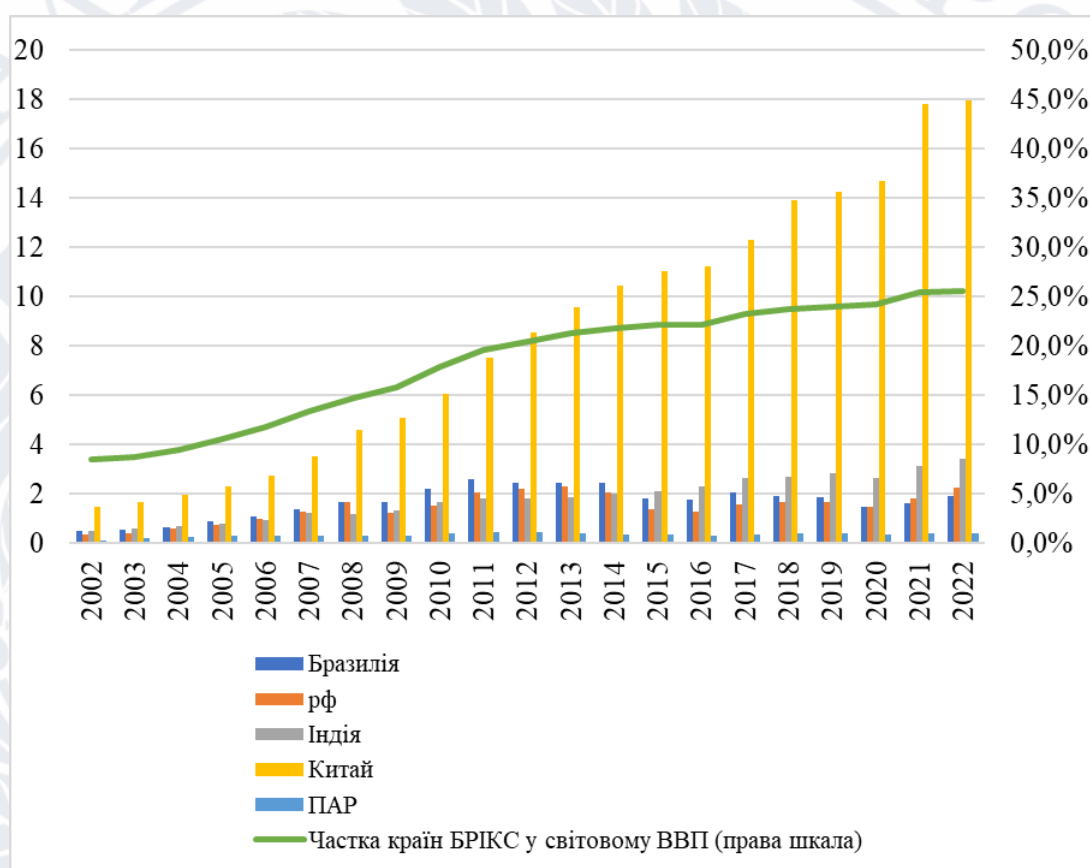

Рисунок 2.2 – Динаміка ВВП країн БРІКС, 2002-2022 рр., трлн. дол. США

Джерело: складено автором на основі [47]

БРІКС має великий економічний та політичний потенціал, який залишається повною мірою нереалізованим. Об'єднання успішно функціонує у форматі клубу, в той час як діяльність у напрямку оформлення повноцінної організації, встановлення більш тісного співробітництва поки не відрізняється бажаною ефективністю [11].

Первинна мета створення союзу БРІКС полягає не стільки в подальшому зростанні економік країн-членів за рахунок налагодження співпраці між ними, скільки в налагодженні тісного зв'язку між представниками основних регіонів, що мають спільні риси в своєму розвитку, адже господарські комплекси Китаю, Індії, росії, Бразилії та ПАР не належать до високорозвинених систем постіндустріального устрою, незважаючи на тривалу позитивну економічну динаміку в цих країнах, їх економіки є переважно сировинними та індустріально-аграрними, базуються на експорті енергоносіїв, сировини та товарів з низьким рівнем переробки [50].

БРІКС представляє собою форум для взаємного діалогу між країнами та тісну взаємодію між країнами. Мета організації полягала в тому, щоб домогтися реформ в МВФ (членами якого є всі країни-учасниці БРІКС), надання кредитів у проектах інфраструктури; тісна координація з питань зовнішньої політики та вирішення проблем у науково-технічних, культурних, політичних і економічних.

Найважливішою передумовою до формування та становлення БРІКС вважається співдружність країн цієї організації у рамках двостороннього та трьохстороннього об'єднання, а саме: росія – Індія, росія – Китай, росія – Індія – Китай, Індія – Бразилія – Південно-Африканська Республіка. До важливих питань взаємодії у цій організації відносяться: подолання економічно-фінансової кризи, використання кращих технологій у виробництві та поліпшення показників рівня життя, допомога один одному, обмін досвідом та створення спільних проектів [13].

Період формування політичного об'єднання БРІКС починається з листопада 2001 року, адже саме тоді був зроблений перший крок до становлення та формування організації БРІКС. Саме в цей час абревіатура «БРІК» (за першими літерами назви країн Бразилія, рф, Індія та Китайська Народна Республіка) вперше була запропонована аналітиком та провідним економістом фінансової компанії Goldman Sachs Джимом О'Нілом в

листопаді 2001 року в його аналітичній записці «Цегли для нової економіки» (Building Better Global Economic) [14].

Термін «БРІК» придбав широку популярність у 2003 році, саме коли вийшла аналітична доповідь експертів банку Goldman Sachs під заголовком «Мрії БРІК – Шлях в 2050 рік», де прогнозувалося, що до 2040 року країни, які входять до цієї організації наздоженуть, а до 2050 року перевершать ВВП найбільш розвинутих країн, таких як США, Німеччина, Італія, Франція, Японія і країни Західної Європи. Також прогнозувалося, що Китай у 2041 року стане найбільшою економікою у світі. Росія до 2028 року і Бразилія до 2036 року випередять Францію та Німеччину, а Індія до 2032 року перевершить своїм обсягом ВВП Японію [15].

Проте до 2006 року активної взаємодії між цими країнами не спостерігалось. Тільки у 2006 року російська Федерація ініціювала створення організації у рамках Петербурзького (росія) економічного форуму, у якому брали участь росія, Китай, Бразилія та Індія. Після чого починається налагодження діалогу між країнами-членами шляхом проведення офіційних регулярних самітів. Перший офіційний саміт БРІК пройшов у росії (Єкатеринбург) – 16 червня 2009 року (по завершенню було підписано два документи, у першому країни учасники досягнули домовленості щодо проведення наступного саміту у Бразилії в 2010 році, а у другому документі були розглянуті основні питання глобальної продовольчої безпеки. Також країни-учасниці БРІК висловили своє бажання щодо подальших зустрічах не тільки міністрів іноземних справ, а і міністрів фінансів та керуючих центральними банками [51].

З того часу саміти між державами перетворилися на головний механізм взаємодії в рамках БРІКС, які відбуваються щорічно на території держави, яка головує в угрупованні в поточному році.

Другий саміт пройшов вже у Бразилії (Бразилія) – 15 квітня 2010 року (було розглянуто питання щодо розвитку країн у пост кризисний період і

нових перспективних напрямків співробітництва. Крім цього були обговорені хвилюючі сучасні проблеми, а саме проблеми ядерної війни та міжнародного тероризму. Також наприкінці саміту центральними банками кожної країни – учасниці БРІКС був підписаний Меморандум про співробітництво).

У 2011 року розпочався новий період розвитку об'єднання з приєднанням до об'єднання Південно-Африканської Республіки (ПАР). На саміті «Великої двадцятки» в Сеулі 11-12 листопада 2010 року ПАР висловила бажання приєднатися до БРІК. ПАР була приєднана за допомогою КНР і вже після цього група БРІК трансформувалася в БРІКС (BRICS - Brazil, Russia, India, China, South Africa). Це і стало новим етапом в формуванні та становленні організації, яка об'єднала та зблизила між собою п'ять країн, що швидко розвиваються та країн з ринками, котрі вирізняються високими темпами розвитку економіки та значною орієнтацією своїх товарів на експорт [52].

Зустрічі нового складу групи відбулися 13-14 квітня 2011 року на третьому саміті у Китаї (Санья) та 29 березня 2012 року на четвертому саміті у Індії (Нью-Делі). За їх результатами країни-учасниці домовились щодо економічної взаємодії між ними з активним використанням національної валюти, обговорили питання закупівель на Бразильську авіатехніку, створення власної фінансової системи та антикризові заходи, перспективи створення банку розвитку та реконструкції БРІКС. На четвертому саміті представники держав провели низку політичних консультацій, зокрема щодо ситуації в Ірані та Сирії. Президент Південно-Африканської Республіки Джейкоб Зума, заявив про велику зацікавленість Африки в інфраструктурних проектах і індустриальних ініціативах країн-учасниць). [53]

П'ятий саміт мав місце в Південно-Африканській Республіці (Дурбан) 27 березня 2013 року. За підсумками саміту було оприлюднено Етеквінську декларацію і Етеквінський план дій. У декларації була дана оцінка поточної

світової політичної і економічної ситуації, відображені загальні підходи країн БРІКС з актуальних питань у багатосторонньому співробітництві. У присутності лідерів БРІКС підписані угоди про співпрацю в сфері «зеленої економіки», та спільного фінансування інфраструктурних проектів в Африці. Було також оголошено про підписання Декларації про створення Консорціуму експертних центрів країн БРІКС [16].

2014 рік ознаменувався створенням якісно нового економічного інституту, а саме Банку реконструкції та розвитку БРІКС на шостому саміті у Бразилії (Форталеза) – 15 – 17 липня 2014 року. За підсумками саміту лідери прийняли Форталезську декларацію і Форталезський план дій, основні положенням якої зводяться до створення пулу валютних резервів, згоди щодо співробітництва у інноваційній сфері, надання технічної допомоги для підготовки і реалізації проектів.

Головною причиною створення вважається критика країн-учасниць МВФ та Міжнародного Банку реконструкції та розвитку. Основна задача банку – допомагати країнам-учасникам у період кризи, фінансування інфраструктурних проектів, сприяння розвитку приватного та державного бізнесу, він пропонує радикальну реформу міжнародної фінансової архітектури. Банком розвитку БРІКС вже схвалені перші п'ять інвестиційних проектів в області енергетики - по одному для кожної з країн-учасниць. В 2017 році Банк залучив \$300-500 млн. у вигляді облігацій та профінансувати 15 інфраструктурних проектів на суму до 3 млрд. доларів.

До пріоритетних питань сьомого саміту 8 – 9 липня 2015 року в м. Уфа (росія) відносилися боротьба з тероризмом, польоти в космос спільних екіпажів країн-учасниць БРІКС, подальший розвиток Євразії, створення нового шовкового шляху між росією та Китаєм, вступ Ірану до організації, криза в Греції, ситуація на сході України. Підсумковими документами зустрічі стали Уфимська декларація (ведення торгівлі в національних валютах) та Стратегія економічного партнерства до 2020 року, націлені на

підвищення конкурентоспроможності країн на світовій арені, зміцнення зв'язків в енергетиці, сільському господарстві, науці та освіті. Уфійська декларація, яка займає 50 сторінок, акцентує увагу практично на всіх проблемах, від сирійського конфлікту до проблем навколишнього середовища, боротьби з корупцією і наркотиками.

Девізом восьмого саміту в Індії (Гоа) у жовтні 2016 р. стало «Формування затребуваних, інклюзивних та колективних рішень». Головний документ «Декларація Гоа» сформулював принципово нові завдання організації. До порядку денного входили такі питання, як зміцнення партнерства між країнами-учасницями; проблеми світової політики та боротьба і міжнародним тероризмом; питання глобальної економіки; зміна клімату; покращення стабільності світової економіки і фінансів та вдосконалення глобального управління. Була досягнута також домовленість щодо прискорення створення рейтингового агентства БРІКС і посилення координації країн в рамках «великої двадцятки» [17].

Цікавим елементом в діяльності БРІКС є так званий формат «outreach», що передбачає запрошення на саміті угруповання лідерів країн, що не входять до нього. Метою такого формату співробітництво є привернення уваги до співпраці з БРІКС як можна більшої кількості зростаючих економік з різних регіонів світу, цілі та інтереси розвитку яких багато в чому співпадають з цілями та інтересами організації. Так, в роботі дев'ятого саміту 4 – 5 вересня 2017 р. у КНР (м. Сямень) взяли участь лідери Гвінеї, Мексики, Таїланду, Єгипту та Таджикистану. А під час десятого саміту в липні 2018 р. в ПАР (м. Йоханнесбург) були присутні генсек ООН, лідери Аргентини, Індонезії, Єгипту, Ямайки, Туреччини, Анголи, Габону та Зімбабве.

Таким чином, прагнення збільшити власну роль на міжнародній арені, створити власний центр прийняття рішень, конкурентний США та ЄС, створити альтернативні міжнародні фінансові структури обумовило створення хоча не офіційної проте масштабної та впливової міжнародної

організації БРІКС. Зараз співробітництво в БРІКС охоплює значне коло різноманітних сфер, серед яких міжнародні відносини, економіка, енергетика, торгівля, фінанси, бізнес, сільське господарство, розвиток передових технологій, освоєння космосу, освіта, охорона здоров'я, наука і техніка, культура, охорона навколишнього середовища тощо.

У процесі її становлення та розвитку можна умовно виділити чотири основні етапи. Перший період (2001 – 2006 рр.) включає розробку віртуального проекту об'єднання, другий етап (2006 – 2011 рр.) характеризується його втіленням в реальність шляхом налагодження діалогу між країнами-членами в рамках щорічних офіційних самітів. Третій етап (2011 – 2014 рр.) розпочинається з розширенням угруповання з включенням до нього ПАР та характеризується поглибленням політичного діалогу з найбільш актуальних проблем міжнародного розвитку, включенням нових сфер взаємодії. Четвертий етап (з 2014 р.) демонструє перехід цього об'єднання на якісно новий рівень взаємодії, про що свідчить створення нових механізмів, таких як Новий банк розвитку, Ділова рада і Рада експертних центрів (Think-Tank Council) тощо.

2.2. Позиціонування країн БРІКС у світовій економіці

Зміна абсолютної та відносної економічної ваги економік БРІКС за останнє десятиліття змінила форму світової економіки.

Значна роль та функції країн БРІКС у системі міжнародного господарства. На частку країн, що входять до БРІК, припадає 26% території Землі, 42% населення планети (2,83 млрд осіб) і 25% світового ВВП. Бразилія, росія, Індія та Китай виробляють близько 40 % пшениці (понад 260 млн т), 50 % свинини (понад 50 млн т), понад 30 % м'яса птиці (понад 30 млн т), 30 % яловичини (близько 20 млн т) від загальносвітового показника. У країнах БРІК зосереджено 32% (0,5 млрд га) загальносвітових орних земель. Бразилія, росія, Індія та Китай мають значний інтеграційний потенціал,

реалізація якого дозволить більш ефективно впливати на глобальні процеси [18].

Згідно даним Міжнародного валютного фонду, за останні 5 років за показником сукупного ВВП, розрахованим за паритетом купівельної спроможності, «п'ятірка» БРІКС продемонструвала зростання від 33,6 трлн дол. в 2016 році до 41,02 трлн дол. в 2020 році. Проте, у зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції, порівняно з 2019 р. загальний ВВП країн-членів організації у 2020 р. скоротився на 5 % [19].

Прогнозується, що темпи зростання країн БРІКС, вищі за загальносвітові (4,5% порівняно з 2,5% найближчими роками), призведуть до подальшого збільшення частки «п'ятірки» [20].

До 2030 року вони перевищать сукупну частку навіть країн Європи, досягнувши 37% світової економіки. На частку країн БРІКС припадає 19% у світовому експорті товарів (рис. 2.3), 16% у світовому імпорті товарів (рис. 2.4), 19% вхідних та майже стільки ж вихідних прямих інвестицій. Відповідна грошово-кредитна політика, спрямована на зниження державного боргу та збільшення міжнародних резервів, сприяє забезпеченню макроекономічної стабільності [19].

Переважання експорту над імпортом є ключовою характеристикою країн БРІКС: крім Індії, всі країни-учасниці угруповання є переважно експортерами і збільшують співвідношення експорту товарів до імпорту товарів (рис. 2.5).

Отже, у країн БРІКС є значні природні ресурси, до числа яких входять енергоносії, величезні простори, унікальні екологічні, зокрема, прісноводні резерви, а також «легені планети». У результаті економічна й ресурсна база БРІКС може забезпечити потреби всього людства, якщо виникне така необхідність.

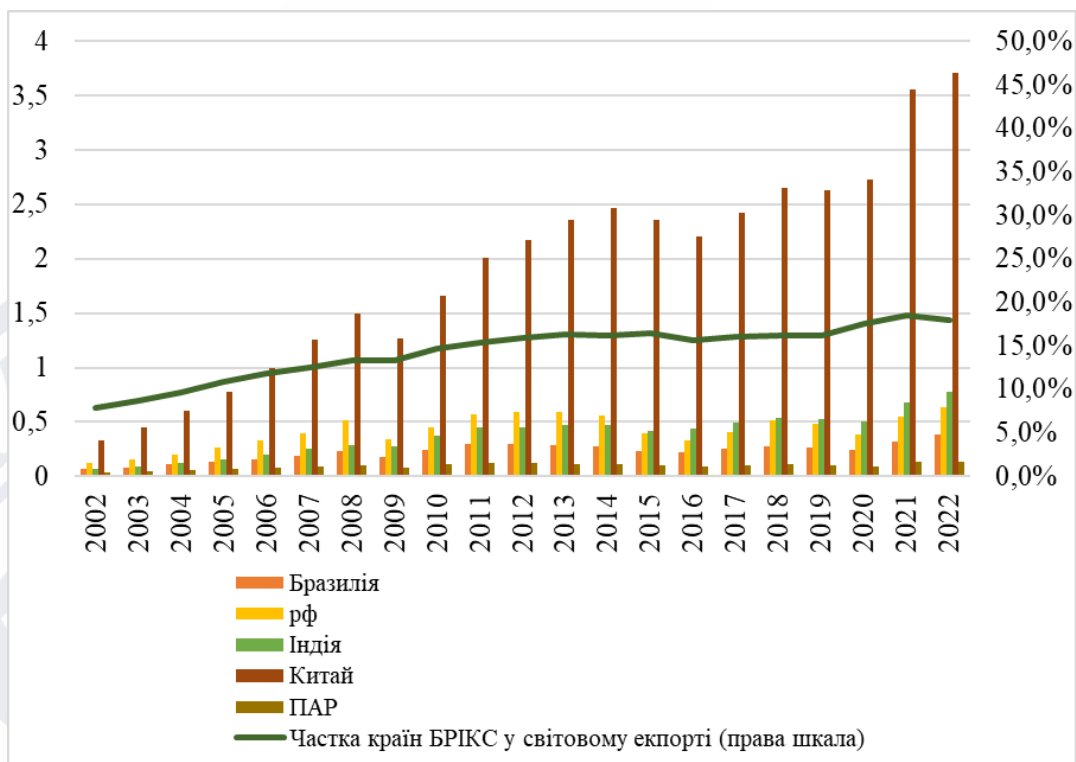

Рисунок 2.3 – Динаміка експорту країн БРІКС, трлн. дол. США, 2002-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [47]

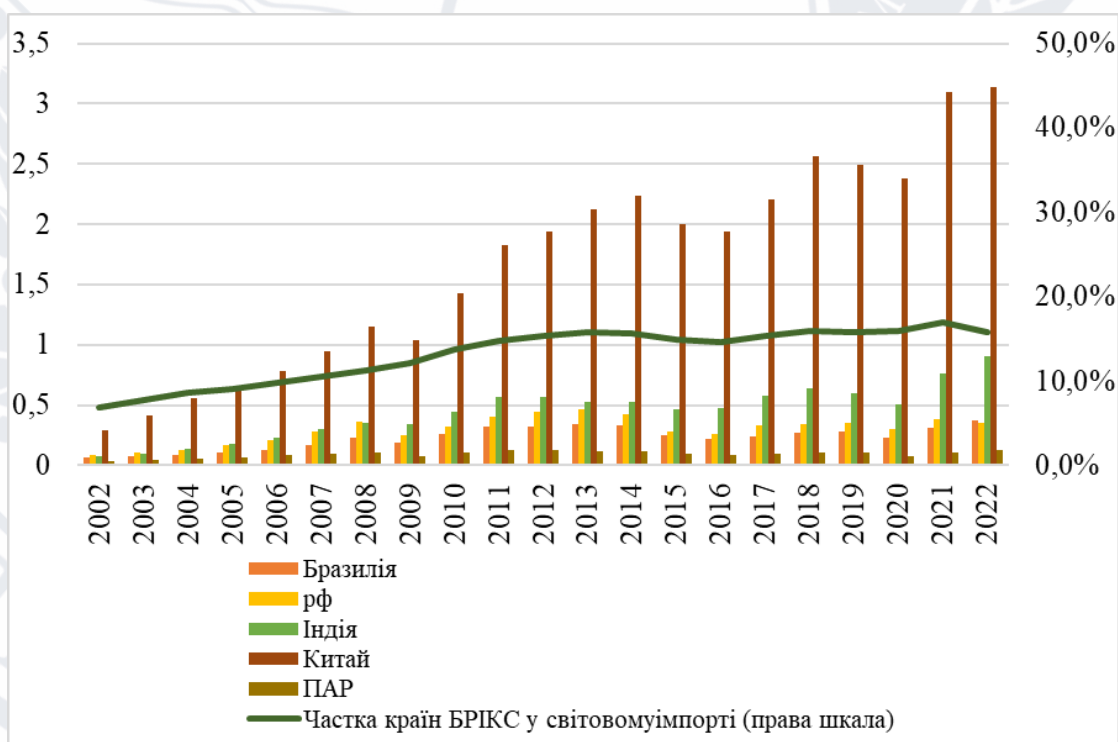

Рисунок 2.4 – Динаміка імпорту країн БРІКС, трлн. дол. США, 2002-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [48]

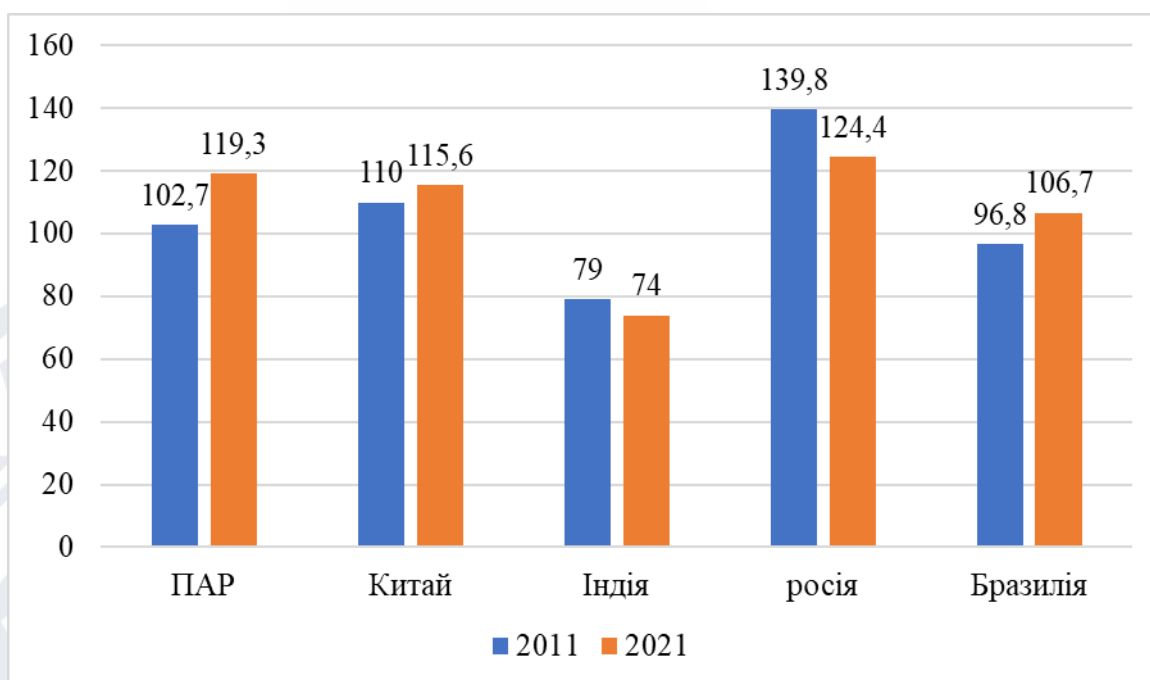

Рисунок 2.5 – Співвідношення експорту товарів до імпорту товарів (%), 2011 та 2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [45]

В умовах пандемії коронавірусу країни БРІКС підтвердили готовність гнучко реагувати на мінливу ситуацію в світі та продемонстрували єдність перед новими викликами та загрозами. Так, створений у межах БРІКС Новий банк розвитку вчасно оголосив про створення спеціального кредитного механізму для подолання наслідків коронавірусної інфекції. У цей час учасники міждержавного об'єднання активно обмінюються досвідом з метою зниження поширення COVID-19 і недопущення виникнення нових вогнищ інфекції.

За даними Світового банку, частка БРІКС у світовому ВВП зросла з 18% у 2010 році до 26% у 2021 році, при цьому вона зростала в усі роки протягом цього періоду. Вагомою причиною такої висхідної тенденції є зростання Китаю, на частку якого у 2021 році припадало понад 70% ВВП БРІКС. У перерахунку на душу населення БРІКС як група мала номінальний ВВП на душу населення 7666 доларів США у 2021 році проти глобального ВВП на душу населення в тому ж році, що становив 12 263 дол. Однак, за

паритетом купівельної спроможності, середній ВВП на душу населення (ПКС) для економік БРІКС становить 17 990 доларів США, що набагато ближче до світового середнього ВВП на душу населення (ПКС) у 18 721,6 доларів США [21].

Зовсім недавно економічне зростання в БРІКС було нерівномірним, що відображає глобальні тенденції з початку пандемії. Останні доступні дані за липень 2022 року [22] показують, що економічне відновлення у 2021 році супроводжувалося все більш негативними тенденціями у 2022 році. Глобальне виробництво скоротилося у другому кварталі 2022 року та, за прогнозами, сповільниться з 6,1% у 2021 році до 3,2% у 2022 році.

Розглядаючи блок БРІКС в цілому, ризики для виробництва схилені в бік зниження. Війна в Україні має руйнівний вплив на товарні ринки в короткостроковій і потенційно довгостроковій перспективі; інфляцію в усіх економіках БРІКС може бути важче знизити, ніж очікувалося; і більш жорсткі фінансові умови можуть спричинити боргові труднощі у деяких членів групи.

Що стосується торгівлі, економіки БРІКС становлять 18% світового експорту. Однак їхня частка зростає, а темпи зростання експорту всередині БРІКС перевищують середньосвітовий показник [24]. Збільшення експорту всередині БРІКС може підтвердити аргумент про те, що розширення економічної співпраці приносить відчутні переваги та є важливим рушієм розвитку зростання внутрішньоблокових інвестицій (хоча й помірними темпами).

Дані ЮНКТАД про ПІІ показують, що країни БРІКС, як угруповання, демонструють більш ніж чотириразове збільшення своїх річних надходжень ПІІ з 84 млрд. доларів США у 2001 році до 355 млрд. доларів США у 2021 році (рис. 2.6). Їхня частка у світовому надходженні ПІІ також подвоїлася з 11 % у 2001 році до 22 % у 2021 році.

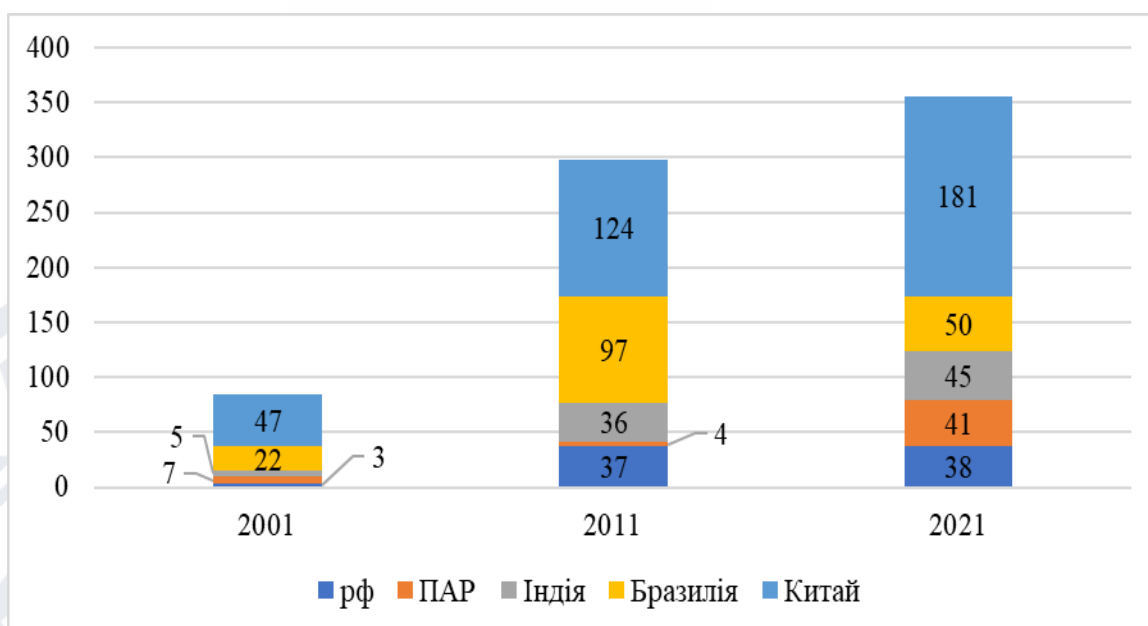

Рисунок 2.6 – Приплив ПІ до БРІКС, 2001-2021 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [59]

Перше десятиліття 21-го століття характеризувалося високими темпами зростання припливу ПІ до країн БРІКС, які щорічно збільшувалися на 13,5%. Хоча це було типово в період розширення іноземних інвестицій [25], цей показник майже вдвічі перевищував середньосвітовий показник у 7,6%. З 2011 по 2021 рр. приплив ПІ до БРІКС різко сповільнився, зростаючи щорічно на 1,7%. Це відображало стагнацію глобального середовища для інвестицій, коли середньорічний темп зростання припливу ПІ за десятиліття став дещо негативним.

На рівні індивідуальної економіки продуктивність була різною. Приплив прямих іноземних інвестицій у Китай щорічно зростав більш ніж на 10% у період з 2001 по 2011 роки, а потім впав до 4% з 2011 по 2021 роки. У російській федерації та Індії з 2001 по 2011 рік спостерігалися надзвичайно високі річні темпи зростання припливу ПІ приблизно на 30% і понад 20% відповідно, але з тих пір вони погіршилися до трохи більше нуля відсотків і 2% відповідно в останні десять років. Після високих показників у першому десятилітті 21-го століття щорічне зростання притоку ПІ у Бразилії стало негативним у другому десятилітті, хоча з відновленням з 2015 року.

Тенденція в Південній Африці, яка мала від’ємний річний темп притоку ПІІ з 2001 до 2011 рр., суперечив загальній тенденції, що спостерігається в БРІКС, і зафіксував річний темп зростання понад 25% з 2011 по 2021 рік.

Незважаючи на уповільнення та коливання зростання з 2011 по 2021 рік, угруповання показало кращі показники, ніж середні світові показники, а його частка у світових потоках ПІІ зростає протягом десятиліття (рис. 2.7).

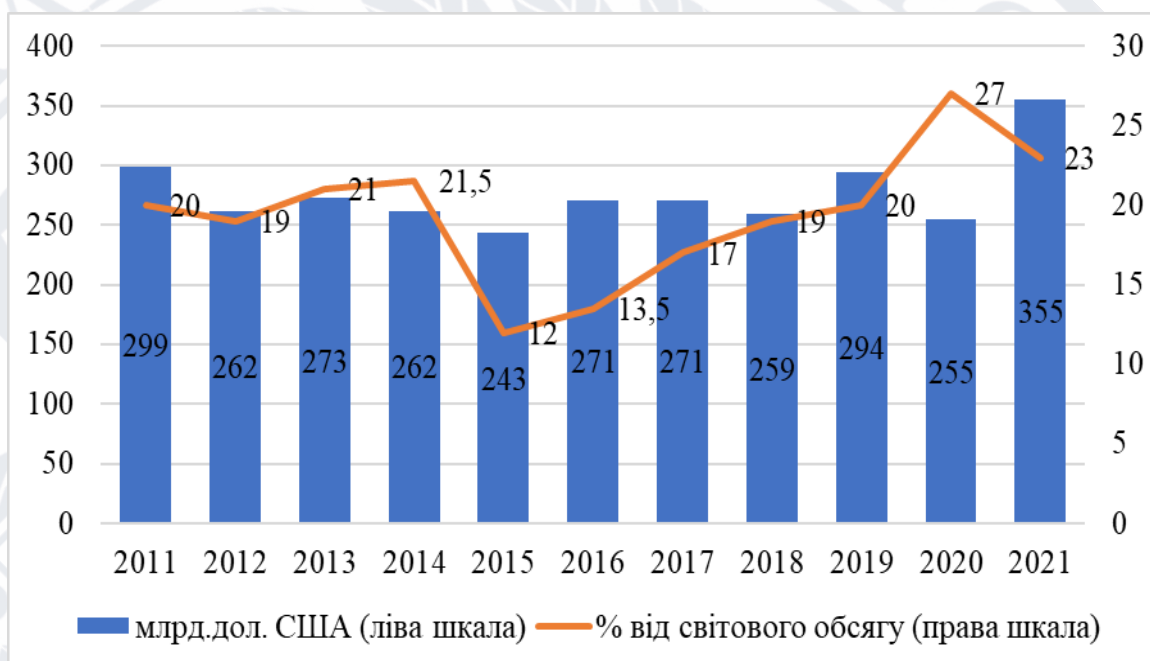

Рисунок 2.7 – Приплив ПІІ до БРІКС та частка у світовому обсязі, 2011-2021 (млрд. дол. США та %)

Джерело: складено автором на основі [59]

На межі ХХ-ХХІ століть ринки, що розвиваються, такі як БРІКС (за винятком Південної Африки), почали демонструвати потенціал стати важливими джерелами ПІІ, включаючи потоки до країн, що розвиваються, і між собою, підтримуючи так зване співробітництво Південь-Південь.

З 2001 по 2010 рік відтік ПІІ з БРІКС зріс з 1% світових потоків до понад 10%. Протягом цього періоду щорічні темпи зростання відтоку (33%) були більш ніж у три рази вищими за середньосвітовий показник. До 2020 року частка ПІІ від країн БРІКС досягла 20% світових потоків. Незважаючи на те, що з тих пір частка світового відтоку скоротилася, абсолютна вартість

відтоку з БРІКС досягла історичного максимуму в 2021 році у майже 250 млрд. доларів США (рис. 2.8). І, незважаючи на те, що щорічні темпи зростання відтоку помітно сповільнилися в десятиріччі 2011-2021 років, що відображає глобальне середовище для ПП, річний темп зростання відтоку БРІКС залишався більш ніж у 10 разів вищим, ніж середній світовий показник.

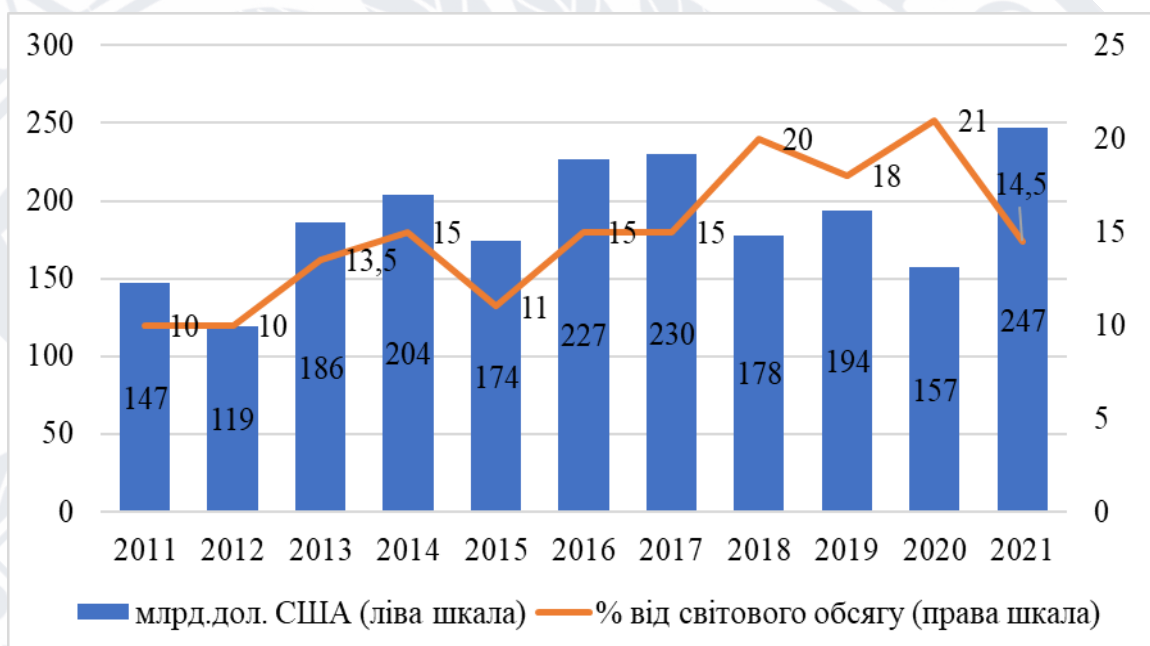

Рисунок 2.8 – ПП з країн БРІКС та їх частка у світовому потоці ПП, 2011-2021 (млрд. дол. США та %)

Джерело: складено автором на основі [59]

Таким чином, спільнота БРІКС може і повинна посилювати механізми внутрішньої взаємодії та пошуку згоди з ключових питань глобального порядку денного для того, щоб транслювати ці ідеї на зони впливу кожного члена БРІКС.

Одним із інструментів вирішення цього завдання може стати узгоджена цифрова трансформація простору БРІКС, реальне зміцнення цифрової взаємодії в межах загальної платформи, а також створення дедалі більшої кількості спільних напрямів взаємодії – як у вигляді цифрових технологій, так і у вигляді правових рішень та привабливих ідей.

2.3 Аналіз внутрішнього партнерства країн БРІКС на сучасному етапі

Трансконтинентальне співробітництво у форматі БРІКС більшою мірою визначається забезпеченням економічних інтересів країн групи у міжнародному середовищі. Як можливість забезпечення власного економічного впливу на перебіг процесів глобального управління розглядають об'єднання росія і Китай. Зазначимо, що рф будує свою стратегію альтернативної конкуренції на засадах енергетичної переваги природних ресурсів, щоб досягти монопольного лідерства у міжнародній системі, хоча такі переваги можуть мати тимчасовий характер з огляду на зміну зовнішньополітичних чинників щодо економічної стабільності РФ. Що стосується Китаю, який наразі виступає як впливовий економічний актор на міжнародній арені і формує власну політику, виходячи з реалій відносин з Японією, Індією, росією та країнами Південно-Східної Азії, однак зовнішньоекономічні ресурси і швидке економічне гіперзростання Китаю може спричинити рецесію національної економіки, зумовити соціальні проблеми та дестабілізувати політичну ситуацію в країні. Для Бразилії, Індії і ПАР, які зацікавлені в освоєнні космосу, розвитку ракетобудування та нафтогазового сектора, економічне багатостороннє співробітництво у форматі БРІКС розглядається як можливість примноження регіонального політичного впливу. Загалом, економічне партнерство можна вважати чинником міжнародного й регіонального лідерства країн БРІКС з огляду на процеси формування альтернативних інституцій глобального управління та особливості переростання економічних переваг у міжнародно-політичний вплив [6].

Практика економічного партнерства зумовила підписання меморандуму про міжбанківську співпрацю країн БРІКС, за яким Зовнішекономбанк рф, Банк розвитку Китаю, Національний банк соціально-економічного розвитку Бразилії та Експортно-імпортний банк Індії

домовилися про взаємодію уповноважених державних фінансових інститутів щодо фінансування проектів, у тому числі у сфері високих технологій, інновацій та енергозбереження. Меморандум став першим документом у форматі БРІК, що зорієнтований на створення ефективної інфраструктури фінансового забезпечення багатостороннього торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва чотирьох країн. Зокрема, країни групи заявили про необхідність реформування МВФ і Світового банку, що вимагає насамперед суттєвого перерозподілу голосів та швидкого завершення реформи квот МВФ на користь країн з ринковою економікою та країн, що розвиваються, з тим, щоб ці країни брали участь у процесі прийняття рішень у відповідності з вагою цих країн у світовій економіці. Також країни БРІК закликали до зміни принципів відбору кандидатів, незалежно від їх національності, на керівні посади у міжнародних фінансових інститутах і збільшення представництва країн, що розвиваються, у цих структурах.

Можна вважати, що підписання угоди про фінансове співробітництво у рамках міжбанківського механізму БРІКС свідчить про тенденції поглиблення економічної взаємодії країн об'єднання, проте відчутного впливу БРІКС на процеси оновлення існуючої світової фінансової системи наразі не спостерігається. Водночас політика співробітництва БРІКС з державами, що не входять до групи, та міжнародними і регіональними організаціями економічного характеру спрямована на підтримку реформ міжнародної валютної системи, в якій широке представництво міжнародних резервних валют буде забезпечувати стабільність у випадку економічно-фінансової кризи, на збільшення уваги до ризиків, пов'язаних з масованими транскордонними переміщеннями капіталу, з якими стикаються країни з ринковою економікою [8].

До економічних пріоритетів взаємодії країн БРІКС відносять структурування інститутів міжбанківського співробітництва, процес якої було реалізовано в ініціативі про створення нового банку розвитку з метою

мобілізації ресурсів для проектів у сфері інфраструктури та життєдіяльності країн БРІКС. Такий банк з погляду політичних лідерів країн БРІКС мав підтримати зусилля міжнародних та регіональних фінансових інститутів щодо покращення глобального економічного управління. При цьому якщо запропонований механізм фінансової підтримки зможе діяти як альтернатива Світовому банку, то прогнозується підвищення економічного впливу групи БРІКС на міжнародну фінансову систему. На авторський погляд, зацікавленість країн БРІКС у створенні такого інституту пов'язана з намірами легалізації неформального об'єднання у діяльності Світового банку та МВФ, однак головною проблемою функціонування банку розвитку є неузгодженість позицій щодо встановлення єдиної робочої валюти або валют спільного фонду БРІКС.

Серед економічних декларацій БРІКС звернемо увагу на ініціативи посилення фінансової інтеграції країн групи у зв'язку з підписанням генеральної угоди про надання кредитів у національних валютах на рівні міжбанківського співробітництва і багатосторонньої угоди про підтвердження акредитивів та дослідження можливостей функціонування банку розвитку як альтернативної банківської системи. На платформі БРІКС дискутувалися пропозиції щодо координації макроекономічної політики, забезпечення фінансової стабільності через використання міжнародної валютно-фінансової архітектури і удосконалення міжнародної валютної системи, прискорення реформування системи квот і управління в МВФ та визначення конкретних термінів реалізації кожного з етапів. Було також запропоновано посилити взаємодію зі Світовим банком щодо збільшення притоку фінансових ресурсів і спрямування їх на потреби розвитку країн, що розвиваються, через зниження вартості запозичення і запровадження інноваційних кредитних інструментів [26].

Серед практичних кроків економічної взаємодії можна відзначити такі результати, як завершення процесу ратифікації договору про створення пулу

умовних валютних резервів БРІКС і набуття його чинності, підписання операційної угоди між центральними банками країн БРІКС, окреслення технічних параметрів операцій у рамках функціонування пулу, що уможливорює надання взаємної фінансової допомоги країнам об'єднання, розширення практики взаєморозрахунків у національних валютах між країнами БРІКС. Можна також віднести до перспективних проєктів створення платформи для спільного обговорення торгово-економічного співробітництва серед країн БРІКС через розширення діалогу між експортно-кредитними агентствами країн, а саме Бразильським експортним страховим агентством, Корпорацією зі страхування експортних кредитів Індії, Корпорацією зі страхування експортних кредитів ПАР, російським агентством з питань страхування експортних кредитів і Китайською корпорацією експортно-кредитного страхування. У цьому контексті країни БРІКС домовилися про щорічне проведення зустрічей експортно-кредитних агентств БРІКС для вивчення можливостей щодо стимулювання експорту серед країн БРІКС і підтримали ініціативу співпрацю з Азійським банком інфраструктурних інвестицій щодо стартових проєктів у сфері інвестицій.

На нашу думку, економічне партнерство країн БРІКС має як позитивні, так і негативні тенденції. Позитивними можна вважати розширення співробітництва між країнами у таких сферах, як торгівля, інвестиції, виробництво і переробка корисних копалин, енергетика, сільське господарство, наука, технології та інновації, фінанси, ІКТ; практичні кроки щодо залучення таких механізмів, як банк розвитку, ділова рада, діловий форум і рада експертних центрів країн БРІКС до реалізації стратегії економічного розвитку.

Негативними тенденціями є економічні труднощі росії, Бразилії, Індії, ПАР та Китаю, пов'язані з виключенням росії з платіжної системи SWIFT, яка об'єднує 10 тис банків з 209 країн світу задля обміну авторизованою інформацією, зокрема 84 платіжними дорученнями та угодами. Міністри

фінансів і керівники центробанків країн БРІКС обговорювали тематику організації платіжних систем і перспективи переходу на розрахунки в національних валютах. Так, Китай у 2015 р. запустив власну транскордонну платіжну систему як аналог SWIFT, щоб підвищити міжнародне використання китайської валюти. Китайські лідери заявили про наміри конкуренції юаня з американським долларом для торгівлі та інвестицій, але у міжбанківському обороті в системі SWIFT частка китайської валюти за вартістю залишається низькою. Крім того, система внутрішніх платежів Китаю підтримує лише китайські символи, що робить її несумісною із системою SWIFT [27].

Електронна комерція є значущим сегментом цифрової економіки. Люди в усьому світі звернулися до цифрових платформ для покупок в Інтернеті, причому частка глобальних роздрібних продажів онлайн у загальному обсязі роздрібних продажів зростає з 16% у 2019 р. до 19% у 2020 р. Цей рівень зберігся до 2021 р. через COVID-19. пандемія.

Країни БРІКС є великими ринками електронної комерції, але впровадження електронної комерції різняться. Частка онлайн-покупців серед користувачів Інтернету коливається від приблизно 8% в Індії до 46% у російській федерації та до 80% у Китаї (рис. 2.9). Сегмент електронної комерції «бізнес-клієнт» (B2C) зріс і оцінюється в 1,37 трильйона доларів США в Китаї (2021 рік), 85,4 мільярда доларів США в Індії (2021 рік), 42,6 мільярда доларів США в російській федерації (2021 рік), 39,3 мільярда доларів США в Бразилії (2021) і 7,3 мільярда доларів США в Південній Африці (2021). Ці цифри є галузевими оцінками, оскільки офіційна статистика недоступна.

Згідно зі звітом Міністерства торгівлі [43], Китай має один із найбільших у світі ринків онлайн-роздрібної торгівлі, обсяг продажів якого у 2020 р. оцінюється в 1,8 трильйона доларів. Alibaba, JD.com і Pinduoduo є одними з найбільших компаній електронної комерції в Китаї.

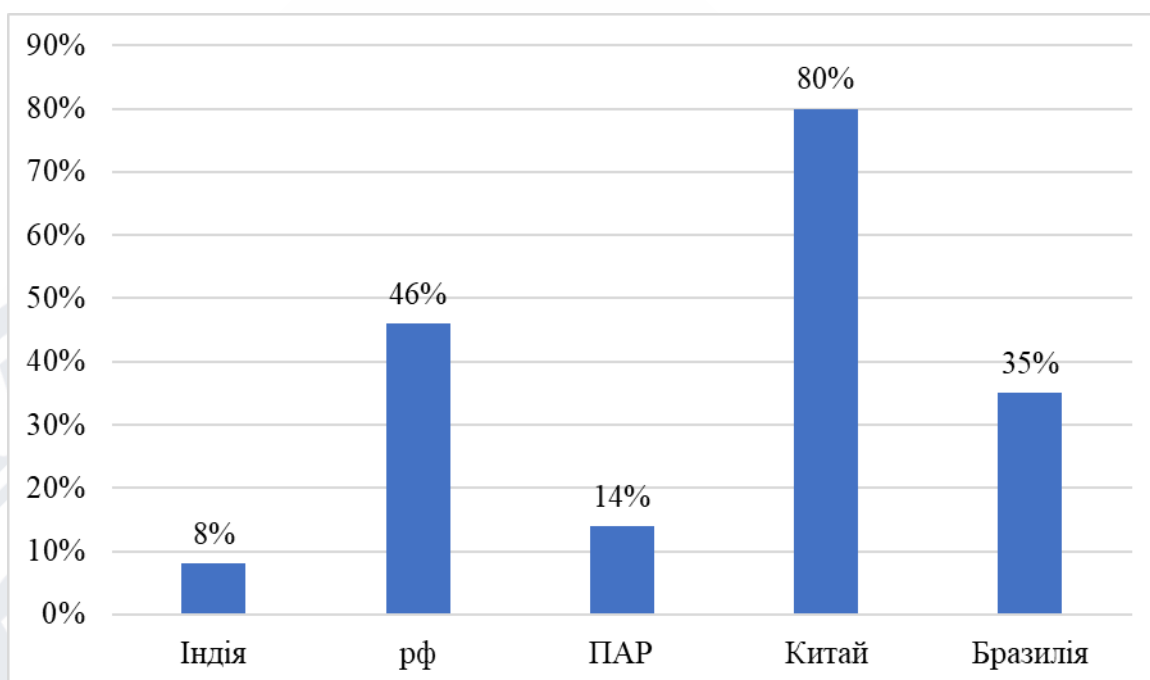

Рисунок 2.9 – Частка покупців, що замовляють товари онлайн, від загальної кількості населення (від 15 років), %, 2021 р.

Джерело: складено автором на основі [45]

Китайський транскордонний імпорт електронної комерції представляє великі можливості для бізнесу, в тому числі для компаній з інших країн БРІКС. Близько 42% китайських онлайн-покупців купували товари чи послуги з-за кордону, а транскордонні продажі становили 58% ринків електронної комерції Китаю в 2019 р., згідно з дослідженням J.P. Morgan [44]. Інший звіт свідчить про те, що 158 мільйонів онлайн-покупців у Китаї купували іноземну продукцію у 2020 р..

Більшість транскордонних покупок здійснюється з Гонконгу, Китаю, Японії та Сполучених Штатів. Найпопулярніші сегменти ринку електронної комерції включають одяг і побутову електроніку, подорожі, товари для дому та товари для здоров'я та краси.

Найпопулярнішими сегментами ринку електронної комерції в рф є електроніка та побутова техніка, мода, меблі та техніка, продукти харчування та засоби особистої гігієни. Електронна комерція між рф та Китаєм швидко розвивається завдяки географічній близькості та транспортним мережам. За

даними Мінекономрозвитку росії, у 2020 році російські споживачі здійснили 250 мільйонів транскордонних покупок через електронну комерцію, причому 70% з них походять з Китаю.

Транскордонна електронна комерція стала ключовою темою двосторонніх політичних діалогів для вирішення таких питань, як захист споживачів в Інтернеті, митні процедури, захист інтелектуальної власності та безпека електронних платежів. Китайські фірми локалізують свою діяльність у рф, створюючи склади та налагоджуючи партнерські відносини з місцевими компаніями, щоб розширити транскордонну електронну торгівлю.

Продажі електронної комерції у Бразилії у 2019 р. зросли на 7,6% порівняно з 2018 р. і склали 1,1% національного ВВП. Пандемія прискорила впровадження електронної комерції, оскільки 7,3 мільйона бразильських користувачів уперше здійснили покупки онлайн, а онлайн-продажі зросли на 47% у першій половині 2020 р. Продукти харчування, засоби особистої гігієни, косметика, меблі та електроніка є одними з найпопулярніших категорій покупок в електронній комерції [47].

Основними платформами електронної комерції в Бразилії є Magalu, Casas Bahia, Mercado Libre, Americanas.com і Amazonare. У 2021 р. дохід Amazon склав 2,6 мільярда доларів, а Casas Bahia – 2,4 мільярда доларів. Magalu стала найбільшим гравцем електронної комерції в Бразилії з доходом у 3,3 мільярда доларів у 2021 році. На ці три платформи електронної комерції разом припало 30% онлайн-продажів у Бразилії [61].

Роздрібний ринок електронної комерції в Індії оцінювався в 61,1 мільярда доларів у 2020 р. та, як очікується, досягне 120 мільярдів доларів у 2025 р. Основними гравцями електронної комерції є Amazon India, Flipkart (належить Walmart) і JioMart. Популярні сегменти ринку електронної комерції включають побутову електроніку, одяг, їжу та бакалію, а також ювелірні вироби. На частку мобільної комерції припадає приблизно 49% усіх транзакцій електронної комерції, і компанії адаптуються до цієї тенденції.

Глобальні компанії інвестували в індійський ринок електронної комерції. Walmart, наприклад, інвестував у Flipkart 1,2 мільярда доларів у 2020 р. після того, як у 2018 році купив контрольний пакет акцій. Транскордонна електронна комерція становила майже 20% від загального ринку електронної комерції в 2018 р., при цьому Сполучені Штати, Китай і Австралія були основними закордонними ринками, де індійські споживачі купували продукти онлайн.

Обсяг продажів ринку електронної комерції у Південній Африці у 2021 р. склав 5 мільярдів доларів. Найбільшим гравцем на південноафриканському ринку електронної комерції є Takealot з доходом 602 мільйони доларів, за ним йдуть Superbalist з 85 мільйонами доларів і Woolworths. На ці три найпопулярніші платформи припадає 15% онлайн-доходу в країні [46].

Одяг, електроніка, взуття, побутова техніка та товари для здоров'я є найпопулярнішими категоріями серед онлайн-покупців. Замовлення свіжих продуктів онлайн у результаті карантинних заходів, спричинених пандемією, дало поштовх додаткам для доставки продуктів. UberEATS конкурує з місцевою платформою Mr. Delivery у цьому сегменті. У той час як більшість покупців електронної комерції в Південній Африці використовували місцеві веб-сайти або онлайн-ринки, приблизно 27% робили покупки зі Сполучених Штатів і 14% з Європи.

Очікується, що світовий ринок цифрових платежів зросте з 88,1 мільярда доларів США у 2021 р. до 180,2 мільярда доларів США до 2026 р. Багато країн активно просувають цифрові платежі, оскільки вони ефективніші та безпечніші та пропонують кращі вимірювання цифрових транзакцій. Зростання використання смартфонів, мобільної комерції, цифрових послуг і додатків також сприяє швидкому впровадженню цифрових платежів (рис. 2.10) [47].

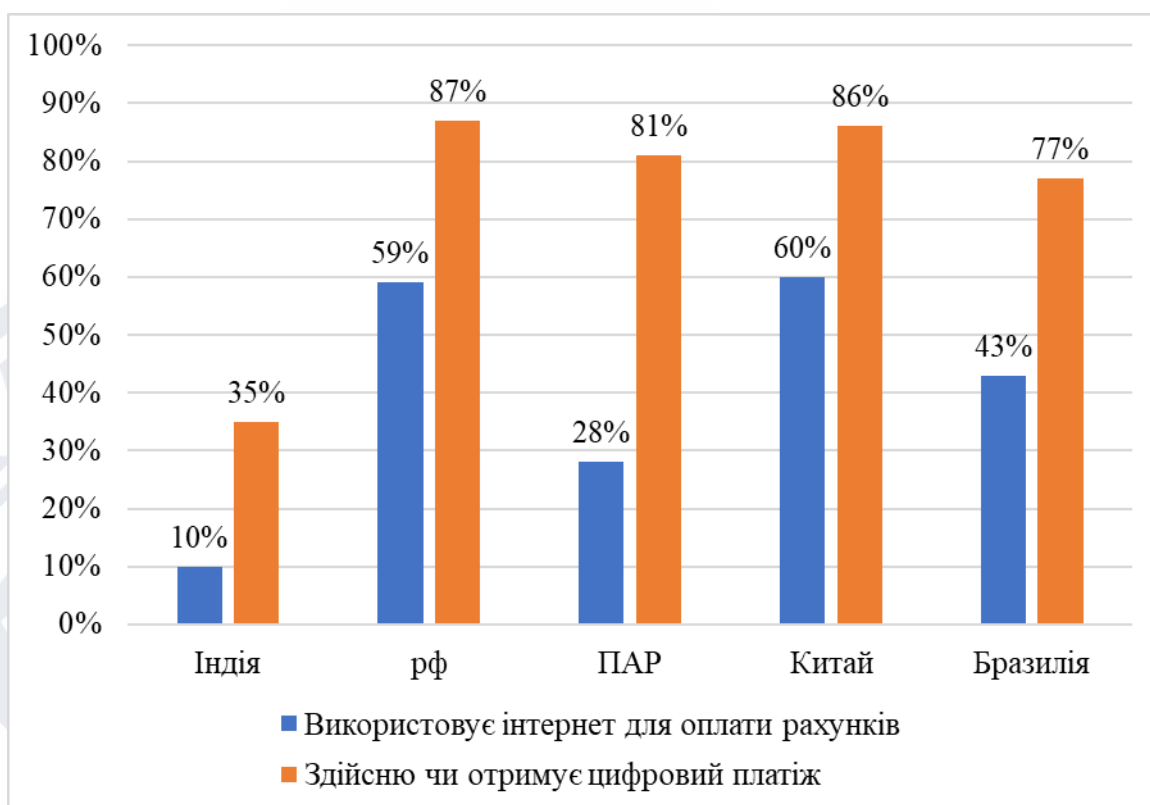

Рисунок 2.10 – Частка населення, що користується цифровими платежами, % від загальної кількості (від 15 років)

Джерело: складено автором на основі [60]

Центри обробки даних (дата центри) – це об’єкти, де розміщено велику групу об’єднаних у мережу комп’ютерних серверів. Вони є ключовими для цифрової економіки, оскільки зберігають, обробляють і поширюють дані, підтримуючи роботу веб-сайтів, програм і програмного забезпечення, а також цифрові транзакції. Нові технології для хмарних сервісів, зберігання й обробки даних, а також певні державні постанови, які вимагають локального зберігання даних, створених усередині країни, є одними з основних факторів, які стимулюють попит на центри обробки даних. Хоча північноамериканський регіон має найбільшу кількість центрів обробки даних, зростання в країнах БРІКС було швидким (рис. 2.11).

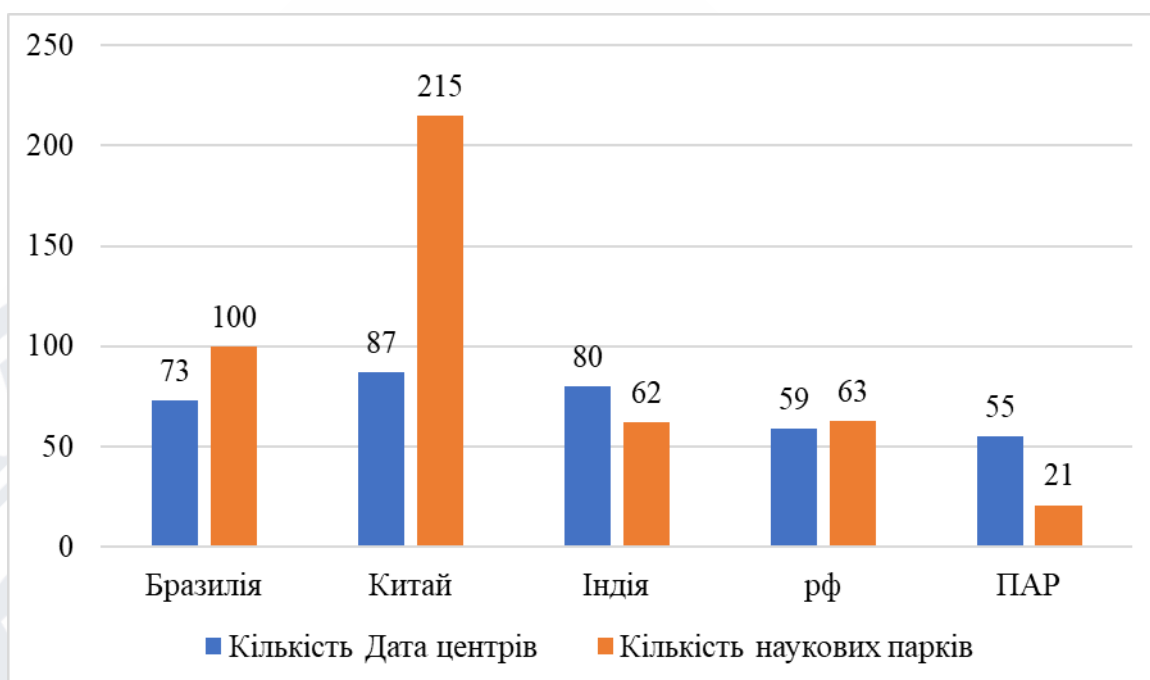

Рисунок 2.11 – Кількість дата центрів та наукових парків в країнах БРІКС, 2021 р.

Джерело: складено автором на основі [60]

Центри обробки даних мають вирішальне значення для цифрової економіки, оскільки вони забезпечують безпечнішу роботу та зберігання даних. Існує кілька типів центрів обробки даних, у тому числі корпоративні центри обробки даних, які зазвичай будуються та використовуються однією організацією (поширені серед технічних гігантів), а також центри обробки даних із розміщенням або керованими послугами, які здають в оренду стійки третім сторонам (поширені для не-технологічних компаній).

Дата-центри спільного розташування дуже сконцентровані в розвинених країнах. Станом на січень 2021 року майже 80% з 4714 центрів обробки даних у світі були розташовані в розвинених країнах, переважно в Північній Америці та Європі. Лише 897 з них були в країнах, що розвиваються, особливо в Азії, а 154 – у Китаї. Центри обробки даних спільного розміщення широко використовуються в країнах БРІКС, оскільки фірма може орендувати місце в центрі обробки даних за рентабельними ставками. Науково-технологічні парки також відіграють важливу роль у

розвитку цифрової економіки, оскільки вони створюють екосистему для інновацій серед дослідницьких установ, підприємств, наукових кіл та ринків.

Висновки до розділу 2

Зміна абсолютної та відносної економічної ваги економік БРІКС за останнє десятиліття змінила форму світової економіки. У країн БРІКС є значні природні ресурси, до числа яких входять енергоносії, величезні простори, унікальні екологічні, зокрема, прісноводні резерви, а також «легені планети». У результаті економічна й ресурсна база БРІКС може забезпечити потреби всього людства, якщо виникне така необхідність.

В умовах пандемії коронавірусу країни БРІКС підтвердили готовність гнучко реагувати на мінливу ситуацію в світі та продемонстрували єдність перед новими викликами та загрозами. Так, створений у межах БРІКС Новий банк розвитку вчасно оголосив про створення спеціального кредитного механізму для подолання наслідків коронавірусної інфекції.

Розглядаючи блок БРІКС в цілому, ризики для виробництва схилені в бік зниження. Війна в Україні має руйнівний вплив на товарні ринки в короткостроковій і потенційно довгостроковій перспективі; інфляцію в усіх економіках БРІКС може бути важче знизити, ніж очікувалося; і більш жорсткі фінансові умови можуть спричинити боргові труднощі у деяких членів групи.

На межі ХХ-ХХІ століть ринки, що розвиваються, такі як БРІКС (за винятком Південної Африки), почали демонструвати потенціал стати важливими джерелами ПШ, включаючи потоки до країн, що розвиваються, і між собою, підтримуючи так зване співробітництво Південь-Південь.

Спільнота БРІКС може і повинна посилювати механізми внутрішньої взаємодії та пошуку згоди з ключових питань глобального порядку денного для того, щоб транслювати ці ідеї на зони впливу кожного члена БРІКС.

Одним із інструментів вирішення цього завдання може стати узгоджена цифрова трансформація простору БРІКС, реальне зміцнення цифрової

взаємодії в межах загальної платформи, а також створення дедалі більшої кількості спільних напрямів взаємодії – як у вигляді цифрових технологій, так і у вигляді правових рішень та привабливих ідей.

До економічних пріоритетів взаємодії країн БРІКС відносять структурування інститутів міжбанківського співробітництва, процес якої було реалізовано в ініціативі про створення нового банку розвитку з метою мобілізації ресурсів для проектів у сфері інфраструктури та життєдіяльності країн БРІКС. Такий банк з погляду політичних лідерів країн БРІКС мав підтримати зусилля міжнародних та регіональних фінансових інститутів щодо покращення глобального економічного управління. При цьому якщо запропонований механізм фінансової підтримки зможе діяти як альтернатива Світовому банку, то прогнозується підвищення економічного впливу групи БРІКС на міжнародну фінансову систему. Зацікавленість країн БРІКС у створенні такого інституту пов'язана з намірами легалізації неформального об'єднання у діяльності Світового банку та МВФ, однак головною проблемою функціонування банку розвитку є неузгодженість позицій щодо встановлення єдиної робочої валюти або валют спільного фонду БРІКС.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ НЕФОРМАЛЬНОЇ МІЖДЕРЖАВНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1 Економіко-математичне моделювання впливу макроекономічних показників на ВВП країн БРІКС

Країни БРІКС займають значне місце в світовій економіці і їх роль, вплив на світову динаміку не можна переоцінити. В попередніх розділах було зазначено, що країни-члени цього угруповання мають значні природні ресурси та економічний потенціал. Тому, в рамках дослідження, доцільним є визначення факторів впливу на ВВП країн БРІКС та розробка прогнозу показників економік цих країн.

В результаті аналізу, наведеного у попередніх розділах, нами було визначено, що країни-учасниці БРІКС займають значну частку світового експорту товарів та послуг, отримують п'яту частину світового притоку інвестицій, проводять грошову-кредитку політику, що спрямована на зменшення держаного боргу, паралельно зі збільшенням золотовалютних резервів, а також є лідерами за темпами зростання населення (Китай та Індія). Тому, на нашу думку, саме ці показники доцільно брати до аналізу, в якості факторів впливу на ВВП країн БРІКС.

В роботі нами запропоновано економетричне моделювання впливу макроекономічних показників на динаміку ВВП країн БРІКС. Зауважимо, що до моделі взято загальні (сумарні) показники для 5-ти країн-учасниць. Всі показники взято в абсолютних (вартісних) значеннях (дол. США). Для аналізу взято статистичний матеріал з сайту World Bank та UNCTAD.

Пропонуємо сумарний ВВП країн БРІКС (трлн. дол. США) в якості результуючого показника. В якості змінних пропонуємо взяти показники, які, на наш погляд мають значний вплив на ВВП країн: експорт товарів та послуг,

приплив ПІІ, золото-валютні резерви, високотехнологічний експорт та населення країн.

Після проведення аналізу статистичного матеріалу, нами було підготовлено таблицю з незалежними змінними X1-X5, чий вплив на ВВП будемо оцінювати:

X1 – Експорт товарів та сервісів (трлн. дол. США);

X2 – Приплив ПІІ (трлн. дол. США);

X3 – Населення, млрд. осіб;

X4 – Золотовалютні резерви (трлн. дол. США);

X5 – Високотехнологічний експорт (трлн. дол. США);

Статистичний матеріал підготовлено за період з 2008 р. по 2022 р., (таблиця 3.1).

Для побудови моделі застосуємо алгоритм покрокової регресії. На першому кроці побудуємо багатofакторну лінійну модель $\hat{y} = \hat{a}_0 + \sum_{j=1}^3 \hat{a}_j x_j$.

Таблиця 3.1 – Дані для проведення КРА

Рік	ВВП (трлн. дол. США)	Експорт товарів та сервісів (трлн. дол. США)	Приплив ПІІ (трлн. дол. США)	Населення, млрд. осіб	Золото-валютні резерви (трлн. Дол. США)	Високотехнологічний експорт (трлн. дол. США)
Y	X1	X2	X3	X4	X5	
2008	9,47	2,64	0,35	2,92	2,88	0,41
2009	9,66	2,14	0,24	2,94	3,46	0,39
2010	11,91	2,82	0,40	2,97	4,03	0,50
2011	14,49	3,46	0,48	3,00	4,45	0,57
2012	15,47	3,63	0,41	3,03	4,65	0,63
2013	16,59	3,82	0,47	3,05	5,10	0,69
2014	17,41	3,87	0,42	3,08	5,02	0,69
2015	16,68	3,50	0,36	3,11	4,53	0,69
2016	16,92	3,28	0,33	3,13	4,25	0,63
2017	18,98	3,70	0,31	3,16	4,51	0,69
2018	20,58	4,10	0,37	3,18	4,46	0,77
2019	21,07	4,01	0,34	3,21	4,65	0,76
2020	20,67	3,95	0,37	3,22	4,95	0,79
2021	24,88	5,23	0,52	3,24	5,12	0,99
2022	25,95	5,65	0,29	3,25	4,84	0,83

Результати регресії №1 наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Результати першого етапу кореляційно-регресійного аналізу

<i>Регресійна статистика</i>					
Множинний R	0,998702				
R-квадрат	0,997406				
Нормований R-квадрат	0,995965				
Стандартна похибка	0,309408				
Спостережень	15				
<i>Дисперсійний аналіз</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	5	331,297	66,25939	692,1267	2,38E-11
Залишок	9	0,861597	0,095733		
Разом	14	332,1586			
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-значення</i>	<i>нижні 95%</i>
Y-перетин	-68,2232	12,62957	-5,40186	0,000432	-96,7933
Змінна X 1	2,590412	0,239616	10,8107	1,86E-06	2,048364
Змінна X 2	-0,1016	2,886688	-0,0352	0,972692	-6,63174
Змінна X 3	24,16002	4,461031	5,415793	0,000424	14,06847
Змінна X 4	0,321729	0,261004	1,232659	0,248931	-0,2687
Змінна X 5	-0,45026	3,977308	-0,11321	0,912352	-9,44755

Джерело: розрахунки автором

Після проведення першого етапу кореляційно-регресійного аналізу бачимо, що показник R-квадрат дорівнює 0,9974. Це говорить про висококісну моделі, оскільки модель пояснює варіацію змінних на 99%.

Крім того, важливим є значення такого показника, як «Значимість F». В отриманій регресії цей показник менше 0,05, що підтверджує високу якість моделі.

Однак, по кожній змінній також є показники. Так, стандартна похибка не може бути більшою за модулем, ніж коефіцієнт змінної. Для змінної X5 стандартна похибка більше, тому для наступного етапу кореляційно-регресійного аналізу цю змінну необхідно виключити. Також, для змінної X5 P-значення більше 0,5, що також свідчить про необхідність виключення цього показника з подальшого аналізу. Тому другий етап кореляційно-

регресійного аналізу проведемо з виключенням змінної X5 – Високотехнологічний експорт (трлн. дол. США).

Другий етап регресії показав такі результати (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Результати другого етапу КРА

<i>Регресійна статистика</i>					
Множинний R	0,9987				
R-квадрат	0,997402				
Нормований R-квадрат	0,996363				
Стандартна похибка	0,293739				
Спостережень	15				
<i>Дисперсійний аналіз</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	4	331,2957	82,82394	959,9166232	7,08E-13
Залишок	10	0,862824	0,086282		
Разом	14	332,1586			
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-значення</i>	<i>нижні 95%</i>
Y-перетин	-66,8966	4,471969	-14,9591	0,00000004	-76,8607925
Змінна X 1	2,575216	0,188434	13,6664	0,00000009	2,155358465
Змінна X 2	-0,37265	1,530861	-0,24343	0,81259594	-3,78362350
Змінна X 3	23,69464	1,644733	14,40638	0,00000005	20,0299512
Змінна X 4	0,315658	0,2425	1,301685	0,22221101	-0,22466504

Джерело: розрахунки автором

Після другого етапу кореляційно-регресійного аналізу показники якості моделі також високі: показники коефіцієнту детермінації та значимості F доводять високу якість моделі: R-квадрат дорівнює 0,9974, Значимість F і становить менше 0,05.

Знов необхідно перевірити змінні. Так, у змінної X2 стандартна похибка більше за модулем та P-значення вище 0,05, тому для наступного етапу кореляційно-регресійного аналізу прибираємо змінну X2 – Приплив ПІІ (трлн. дол. США) та знов робимо регресію (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Результати КРА після виключення змінних X2 та X5

<i>Регресійна статистика</i>					
Множинний R	0,998693				
R-квадрат	0,997387				
Нормований R-квадрат	0,996674				
Стандартна похибка	0,280897				
Спостережень	15				
Дисперсійний аналіз					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	3	331,2906	110,4302	1399,563	1,76E-14
Залишок	11	0,867937	0,078903		
Разом	14	332,1586			
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-значення</i>	<i>нижні 95%</i>
Y-перетин	-67,5771	3,337998	-20,2448	4,69E-10	-74,924
Змінна X 1	2,55916	0,168796	15,16122	1,02E-08	2,187641
Змінна X 3	23,93822	1,248278	19,177	8,38E-10	21,19078
Змінна X 4	0,280856	0,187309	1,499422	0,161906	-0,13141

Джерело: розрахунки автором

Таким чином, після того, як ми прибравли з моделі змінні X2 – Приплив ПІ (трлн. дол. США) та X5 – Високотехнологічний експорт (трлн. дол. США), ми отримали модель, яка демонструє високі показники якості: значимість F менше 0,05; R-квадрат та нормований R-квадрат дорівнюють 0,99; всі коефіцієнти змінних є значимими, оскільки стандартні похибки менші за модулем; P-значення для всіх змінних менше 0,05.

Всі вищенаведені показники підтверджують, що отримана модель має високу якість, а при незалежних змінних всі коефіцієнти значимі. В результаті трьох етапів кореляційно-регресійного аналізу отримуємо регресійне рівняння:

$$y = -67,57 + 2,56X_1 + 23,94X_3 + 0,28X_4$$

$$(R^2 = 0,99, R_{adj}^2 = 0,99).$$

Оскільки коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,9973$, то отримане рівняння регресії пояснює зміну Y на 99,73% інші 0,27% зумовлені факторами, які не враховані в запропонованій моделі. Можемо зробити висновок, що отримана модель може бути використана для прогнозу.

Таким чином, зростання всіх показників моделі: X1 – Експорт товарів та сервісів країн БРІКС (трлн. дол. США), X3 – Населення країн БРІКС, млрд. осіб; X4 – Золото-валютні резерви країн БРІКС (трлн. Дол. США) призводять до збільшення ВВП країн БРІКС.

Для того, щоб отримати прогнозні значення результуючого показника – ВВП країн БРІКС, необхідно побудувати лінії тренду та прогноз змінних (рис. 3.1, рис. 3.2, рис. 3.3).

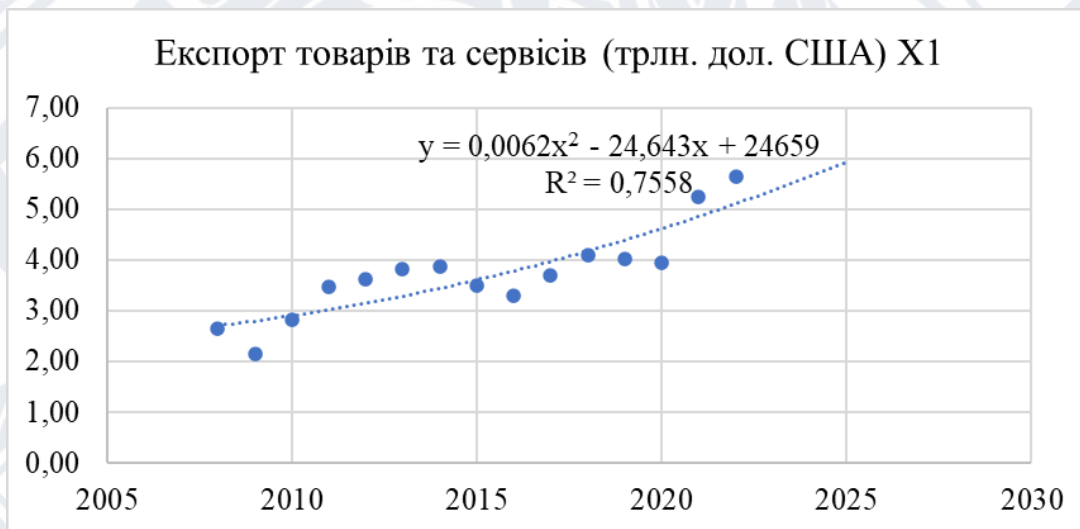

Рисунок 3.1 – Лінія тренду та прогноз показника X1 Експорт товарів та сервісів країн БРІКС (трлн. дол. США), 2008-2025 рр.

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Рисунок 3.2 – Лінія тренду та прогноз показника X3 Населення країн БРІКС (млрд. осіб), 2008-2025 рр.

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

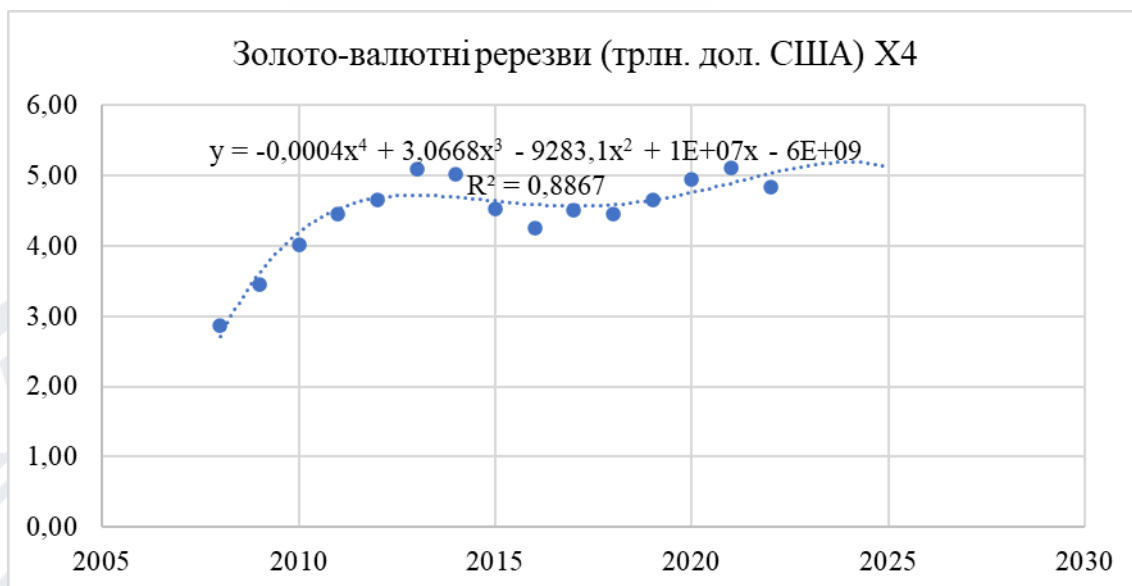

Рисунок 3.3 – Лінія тренду та прогноз показника X4 – Золото-валютні резерви країн БРІКС (трлн. дол. США), 2008-2025 рр.

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Згідно з побудованими лініями тренду та прогнозом показників на 2023-2025 рр. маємо такі значення на майбутні періоди (табл. 3.5):

Таблиця 3.5 – Прогнозні значення факторів, що впливають на рівень сумарного ВВП країн БРІКС на 2023-2025 рр.

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
X1 – Експорт товарів та сервісів (трлн. дол. США)	5,39	5,63	5,8
X3 – Населення, млрд. осіб	3,275	3,289	3,29
X4 – Золото-валютні резерви (трлн. дол. США)	5,06	5,1	5,07

Джерело: розраховано автором

Використовуючи розраховані прогнозні значення можливо провести розрахунки значень ВВП країн БРІКС на прогнозний період (табл. 3.6):

$$y = -67,57 + 2,56X1 + 23,94X3 + 0,28X4$$

Таблиця 3.6 – Розрахунок прогнозних та прогнозованих корегованих значень результуючого показника ВВП БРІКС на 2023-2025 рр.

	Сумарний ВВП країн БРІКС (трлн. дол. США)
У 2023	26,0487
У 2024	27,00946
У 2025	27,4602

Джерело: розраховано автором

Проілюструємо розраховані автором значення результуючого показника ВВП країн БРІКС (рис. 3.4.):

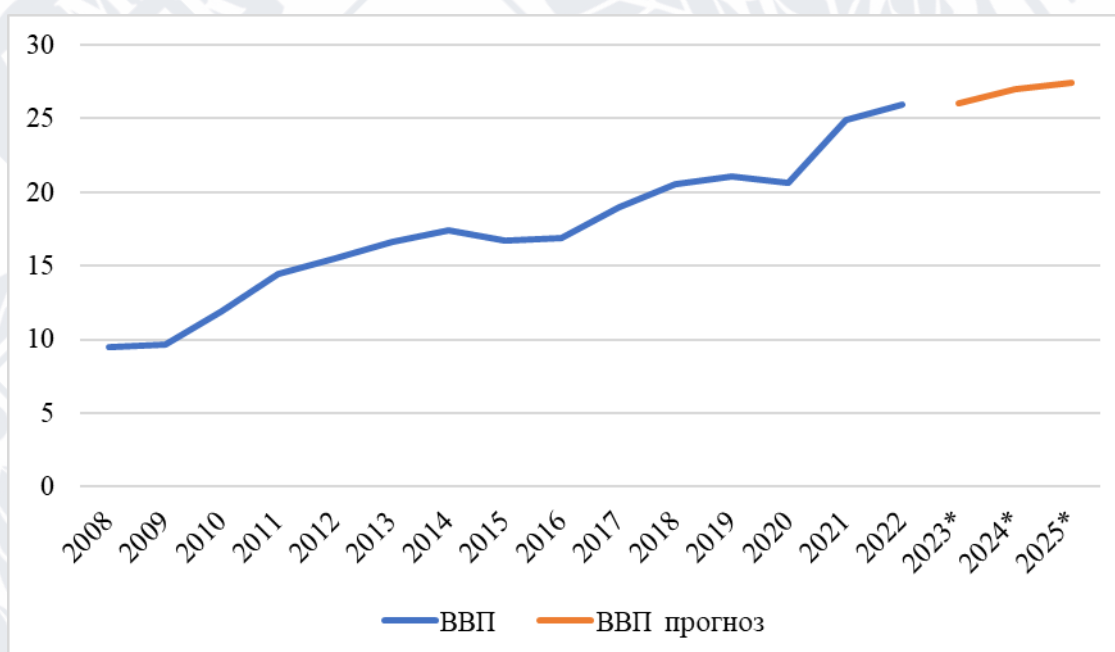

Рисунок 3.4 – Прогноз ВВП країн БРІКС на засадах проведеного економіко-математичного моделювання

Джерело: розраховано автором

В результаті проведеного нами економіко-математичного моделювання було визначено, що на обсяги ВВП країн БРІКС мають прямий вплив такі змінні: Експорт товарів та сервісів країн БРІКС (трлн. дол. США), Населення країн БРІКС, млрд. осіб; Золотовалютні резерви країн БРІКС (трлн. Дол. США). Збільшення цих показників призводить до збільшення ВВП країн-учасниць БРІКС.

За допомогою запропонованих моделей множинної регресії нами було розраховано прогностні значення цих змінних для розрахунку прогностного значення ВВП країн БРІКС на період 2023-2025 рр.

3.2 Перспективні напрями міждержавної співпраці в умовах глобалізації

В останні десятиліття вчені й аналітики різних країн зробили спробу комплексно оцінити ефективність наявної системи глобального управління з метою розроблення способів її дальшого вдосконалення. Найбільш конструктивним підходом характеризується концепція Комісії з глобального управління (КГУ), викладена у звіті «Наше глобальне сусідство» (1995 р.). У даному документі наголошується, що майбутня система глобального управління має базуватися на міцних зобов'язаннях і демократичних принципах, спрямованих на захист фундаментальних прав людини, підтримку миру і стабільності в міжнародних відносинах.

Серед пріоритетних функцій системи глобального управління було визначено такі:

- розроблення спільної політики, практичних способів і методів розв'язання глобальних проблем сучасності;
- контроль над розподілом і мобілізацією світових природних, фінансових і людських ресурсів, необхідних для досягнення її фундаментальних цілей;
- залучення до глобальної управлінської системи впливових гравців, здатних досягати вагомих результатів на основі використання інструментів, інститутів і людських умінь на різних рівнях прийняття рішень;
- формування партнерських мереж між тими учасниками управлінського процесу, які мають бажання і можливості кооперувати свої зусилля;

- розбудова системи глобального управління на основі принципу субсидіарності, який передбачає делегування владних повноважень на ті рівні прийняття рішень, де проблема буде розв'язана найоптимальнішим способом;
- реформування глобального фінансового порядку зі створенням стабільної монетарної системи, яка може своєчасно передбачати і запобігати економічним кризам на світових ринках;
- установа правових механізмів урегулювання міждержавних суперечок у сфері торгівлі товарами і послугами, трансферу технологій та інвестицій;
- упровадження загальної інфраструктури і глобальних інституцій уніфікації та стандартизації узвичаєних норм і правил, наприклад, ваги, часу, системи вимірювання технічних специфікацій, мережі для морського, авіаційного, залізничного та автомобільного транспорту та ін.;
- формування і реалізація механізмів стійкого економічного розвитку і захисту довкілля [58].

Ключовими принципами, на яких має будуватися сучасна модель інституціоналізації глобального економічного розвитку, мають бути:

- гнучкість інституціональної структури, що передбачає формування оперативної економічної системи, здатної вчасно делегувати необхідні повноваження на рівень найефективнішого розв'язання проблеми, адекватно реагувати на глобальні загрози та швидко залучати експертів;
- професійна автономність суб'єктів прийняття рішень, запобігання будь-якому тиску з боку різноманітних груп впливу, зокрема неформальних;
- мережевий характер організаційної структури як найприйнятніший для збереження комплексності і системності прийняття рішень на різних рівнях;

- збереження і стимулювання культурної диференціації як базису стійкого довгострокового розвитку глобального суспільства і водночас механізму запобігання масовому ідеологічному зубожінню націй;
- економіко-екологічний симбіоз для забезпечення стійкого економічного розвитку та запобігання силовому перерозподілу благ;
- прозорість глобальної системи, підзвітність її елементів, адекватна професійна та неупереджена реакція на суспільні перетворення;
- полівекторність моніторингу і контролю в процесі виконання рішень, організація доступу вповноважених структур до правдивої інформації;
- забезпечення справедливої, вчасної та всебічної поінформованості ключових учасників глобальної інституціональної системи;
- чіткий розподіл формальних і неформальних повноважень між різними суб'єктами глобальної системи прийняття рішень з метою уникнення дублювання форм і функцій інститутів;
- рівний доступ до суспільних благ та справедливий їх перерозподіл;
- організація різнобічної, різнорівневої, чіткої та більш формалізованої системи примусу і покарання на основі економічних санкцій;
- застосування уніфікованої системи норм, правил і регуляторних стандартів до однорідних учасників глобальної інституціональної системи.

Формування глобальної регулятивної системи не обов'язково означає формування глобального уряду з єдиним центром ухвалення рішень. Ефективна інституціональна система сучасного етапу розвитку світового господарства має бути полівекторною, що передбачатиме застосування мережного принципу організації влади на різних рівнях, не обмежуючи його кількістю центрів влади. Ключовими центрами ухвалення рішень у

глобальній інституціональній системі (ГІС) мають бути держава або її представницькі органи, міжнародні організації глобального типу (які мають відповідний статус при ООН), а також представники великого транснаціонального бізнесу, або так звані глобальні мережні структури. На них покладається завдання вирішення основних стратегічних питань глобального значення. Крім того, важливими центрами ухвалення рішень у ГІС будуть так звані неформальні центри сили, а саме: Велика вісімка, Тріада, Паризький і Лондонський клуби кредиторів та інші інститути, вплив яких нині є досить вагомим і далі зростає за умов невизначеності та недостатньої формалізованості глобальних правил гри. Так само, як і ТНК, вони потребують визначення статусу при ООН (консультативного, дорадчого та ін.), який дозволить їм не тільки репрезентувати й реалізовувати економічні інтереси певних груп, а й стати повноцінними учасниками колективного процесу формування глобальних регулятивних норм.

Глобальна інституціональна система має базуватися на мережному принципі організації влади, позаяк значна концентрація економічних суб'єктів на глобальних ринках за об'єктивних тенденцій зростання чисельності населення землі, збільшення обсягів споживання ресурсів та інші обставини вимагають прийняття мобільних і гнучких рішень та скорочення витрат на утримання управлінського апарату. За умов тотальної комп'ютеризації суспільного життя сітьові структури та горизонтальний принцип побудови регулятивної системи є найефективнішими.

Як показує світова практика, незважаючи на відносно нетривалий період існування міжнародних організацій системи ООН (МВФ, СОТ, групи Світового банку), вони досить швидко вичерпали свої регуляторні повноваження щодо виконання ролі арбітра у глобальній економічній системі. За умов невизначеності центрів прийняття рішень або їх численності найпотужніші за економічним, політичним, інноваційним та ресурсним

потенціалом учасники починають приймати самостійні рішення і безпосередньо впливати на досягнення необхідного результату.

Отже, нинішня регуляторна система глобального економічного розвитку потребує якісного її вдосконалення через перерозподіл функціональних компетенцій її ключових учасників, перегляд базових принципів функціонування глобальної регуляторної системи, формування нових її структурних елементів та універсалізацію повноважень наявних інститутів.

3.3 Вектори розвитку співпраці країн-учасниць БРІКС

Функціонування неформального об'єднання БРІКС у міжнародному середовищі пов'язане з проголошеною стратегією участі у формуванні багатополярного світопорядку, зміцнення політико-дипломатичної взаємодії на основі координації партнерства між країнами групи і визначення таких ключових напрямів діяльності, як політичне, економічне, безпекове та соціо-гуманітарне співробітництво держав ініціативи. Розвиток прагматичного діалогу між країнами БРІКС розглядається передусім як подолання економічної та фінансової кризи, як реалізація задекларованих принципів щодо посилення міжнародних політико-економічних позицій на глобальному рівні, а також як поглиблення взаємовигідних двосторонніх відносин у різних сферах життєдіяльності. Підтвердження вищезазначених положень про діяльність групи у міжнародному середовищі зафіксовано у деклараціях зустрічей керівників держав та високопосадовців профільних інституцій, проте у практиці відносин існують суперечності щодо поглиблення інституалізації БРІКС та формування спільного бачення зовнішньополітичних ініціатив учасників групи. Відсутність скоординованої позиції саме з інституціональних проблем пов'язана не лише з різними національними підходами до зовнішньої, безпекової та економічної політики, але й з територіальними претензіями та культурними відмінностями між

країнами БРІКС, що зумовлює скептичне ставлення як світової спільноти, так і фахівців-міжнародників до перспективи поглиблення політико-економічної формалізації країн БРІКС [59].

У світовому експертно-аналітичному середовищі виокремлюють як скептиків, так і прихильників поглиблення процесів інституалізації БРІКС, зважаючи на проблеми несумісності політико-економічних систем країн БРІКС, що можуть зумовити розпад утворення або призвести до його формального існування через наявність соціально-економічних відмінностей між країнами; посилення внутрішньої конкуренції між Китаєм, Індією та Росією за сфери впливу в азійському регіоні та недооцінка економічного впливу Китаю на економіку Бразилії, Індії і ПАР. При цьому у довгостроковій перспективі формат БРІКС розглядається і як нестійке утворення через наявність політико-економічної диференціації між кризовою економікою РФ та економічним зростанням інших партнерів БРІКС [28]. Прихильники вважають, що країни БРІКС об'єднують спільні політико-економічні прагнення, достатній потенціал у сфері міжнародної економічної діяльності та намагання впливати на процеси глобального управління задля забезпечення збалансованого розподілу ресурсів, а тому група розглядається як геополітична або гео економічна альтернатива європейському і трансатлантичному співтовариству. Водночас, на нашу думку, групу БРІКС не можна порівнювати з європейським або трансатлантичним альянсом, тому що європейський та євроатлантичний проекти ґрунтуються на використанні інновацій для забезпечення та підтримки політико-економічного і безпеково-оборонного балансу, тоді як стратегія розвитку країн БРІКС – на отриманні прибутку через використання наявного природного потенціалу. Тому у перспективі об'єднання БРІКС не може стати геополітичною альтернативою чинним політико-економічним інституціям, хоча поглиблення економічної взаємодії між ними може частково впливати на світові фінансово-економічні процеси [61].

Аналіз тенденцій щодо функціонування БРІКС уможливило виокремлення кількох напрямів, зокрема один з них пов'язаний зі стабілізацією діяльності БРІКС через збереження нинішнього рівня фінансово-економічної взаємодії країн; другий – з поступовим уповільненням співпраці, що призведе до формальної взаємодії на рівні періодичних самітів та інших міжнародних заходів; третій – з перетворенням об'єднання у повноцінну організацію, що здійснюватиме стратегічну і тактичну взаємодію у сфері світової економіки та міжнародної політики [29]. Залежно від інтенсивності взаємодії країн БРІКС прогнозують різноманітні сценарії розвитку групи: за умови реалізації сценарію «клуб» група БРІКС продовжить існувати як дискусійна платформа для періодичних зустрічей лідерів до 2030 р., при цьому кожна з держав БРІКС внаслідок тривалої внутрішньої нестабільності самостійно розпочне процеси формування альянсів з країнами Великої сімки, до того ж розвиток інших міжнародних і регіональних організацій сприятиме залученню країн БРІКС до альтернативних регіональних і міжнародних об'єднань; за умови реалізації сценарію «альянс» країни БРІКС задля посилення міжнародно-політичного впливу сформуують власну міжнародну безпеково-оборонну організацію, з можливою участю Аргентини і Туреччини, а також перспективного членства Індонезії і Саудівської Аравії, проте вирішення глобальних економічних проблем залишиться поза сферою впливу групи; за умови реалізації сценарію «союз» країни БРІКС сприятимуть поглибленню процесів економічної інтеграції через розвиток інноваційного потенціалу п'яти країн з урахуванням особливостей національних економіко-технологічних систем; за умови реалізації сценарію «корпорація» країни БРІКС можуть стати політичними, технологічними та економічними лідерами в своєму регіоні на основі принципу відповідальності за його розвиток [30].

На нашу думку, найбільш реалістичним є перший сценарій розвитку БРІКС, оскільки у сценарії «альянс» учасникам об'єднання необхідно

подолати існуючі історичні протиріччя та частково відмовитися від державного суверенітету; у сценарії «союз» групі необхідно інтенсифікувати взаємний торговельний баланс, посилити внутрішні економічні зв'язки і подолати перехресну конкуренцію на ринках третіх країн; сценарій «корпорація» можна вважати найбільш утопічним, оскільки країни БРІКС мають модифікувати існуючу систему міждержавної взаємодії, яка наразі ґрунтується на взаємній противазі і стримуванні.

У межах окреслених тенденцій розглядаються позитивні та негативні сценарії розвитку об'єднання БРІКС, у яких простежується такі чинники, як ефективність присутності групи у міжнародному співробітництві, реалізація функціональних програм, яка залежить від ступеню зацікавленості учасників у подальшому партнерстві на видиму перспективу, наявність ресурсних можливостей та особливостей міжнародної взаємодії. Так, на рівні сценарію «розпад» передбачається зникнення формату БРІКС як трансконтинентального об'єднання; на рівні сценарію «формальне існування» об'єднання БРІКС буде існувати в умовах відсутності координації та гармонізації позицій учасників та збереження незалежної зовнішньої політики. При цьому сьогочасну динаміку розвитку співробітництва у рамках БРІКС можна віднести до «інерційного» сценарію, що передбачає збереження поточної взаємодії без значних змін і характеризується досить високим рівнем ймовірності функціонування. У рамках позитивних сценаріїв виділяють сценарій «зміцнення» БРІКС як альянсу реформаторів міжнародної фінансово-економічної архітектури або міжнародної системи, хоча можливості участі країн БРІКС у реформуванні світового фінансово-економічного порядку перевищують їх спроможність істотно вплинути на реорганізацію міжнародної системи; сценарій «міжцивілізаційний статус» допускає активний розвиток утворення БРІКС і трансформацію групи у повноформатну міжнародну організацію з частковою втратою державного суверенітету країнами групи. На нашу думку, такий варіант розвитку країн

БРІКС є найменш вірогідним, оскільки політична еліта країн об'єднання неодноразово виступала проти політичного і військового поглиблення взаємодії держав.

Оцінюючи перспективи трансформації БРІКС, зазначимо, що формування світового порядку за участю БРІКС як глобального актора вбачається неможливим, оскільки для зміни існуючої мережі глобальних політичних, безпекових та економічних інститутів країнам об'єднання доведеться стати центром коаліції країн, що розвиваються, які наразі дотримуються позицій нейтралітету і надають перевагу розвитку двостороннього співробітництва. При цьому через відсутність ідеологічної та політичної основи БРІКС як формальне об'єднання використовується для представлення позицій і забезпечення національних інтересів за умови дотримання внутрішнього паритету, а тому країни БРІКС надають перевагу незалежній зовнішній політиці перед перспективою обов'язкового узгодження міжнародно-політичних інтересів групи з ключових проблем міжнародного співробітництва [31].

З огляду на наявні тенденції функціонування неформального об'єднання БРІКС у міжнародному середовищі можна вважати більш перспективними серед них для практичної реалізації:

- збереження дискусійної платформи;
- формування повноцінного економічного об'єднання БРІКС;
- поглиблення політичної взаємодії БРІКС;
- створення коаліції на чолі з РФ;
- розпад ініціативи.

Слід зазначити, що серед причин розпаду ініціативи може бути проблема формування єдиного підходу до трансформації міжнародної системи через відсутність досягнень у сфері реформування Ради Безпеки ООН, існування економічних диспропорцій між країнами об'єднання та економічної переваги Китаю над іншими країнами групи, відмінності в

політичних системах, індійсько-китайське суперництво та прийняття до форуму ПАР, що не володіє достатнім ресурсним потенціалом для забезпечення і підтримки власного глобального лідерства.

Країни БРІКС за умови досягнення консенсусу щодо актуальних політичних, економічних і безпекових проблем можуть посилити процеси формалізації утворення. Загалом проблеми інституціоналізації групи БРІКС можуть бути подолані за допомогою внутрішніх та зовнішніх чинників впливу. До внутрішніх чинників віднесемо ініціативи країн щодо розширення формату діяльності, тоді як зовнішній вплив пов'язаний з можливим загостренням відносин з країнами Європи або США, що може стати причиною трансформації формату БРІКС у міжнародну організацію. Тобто, у перспективі можна спрогнозувати декілька варіантів розвитку геополітичних устремлінь країн групи, серед яких – поглиблення інтеграційної взаємодії у рамках БРІКС, ініційованої російською стороною; неможливість проведення започаткованої економічної стратегії країн БРІКС внаслідок загострення внутрішнього політико-економічного становища в рф. Найменш вірогідними видаються сценарії часткового самовідсторонення Китаю від глибоких перетворень у форматі БРІКС задля збереження балансу сил на рівні трикутника США-ЄС-Китай, оскільки жоден з центрів сили виступає проти одноосібного лідерства рф у БРІКС, а також сценарій ініціювання одним з світових центрів сили напруженості двосторонніх або багатосторонніх відносин задля уникнення консенсусу у рамках об'єднання [32].

Розвиток цифрової економіки є одним із головних політичних пріоритетів країн БРІКС. Усі п'ять країн прийняли національні стратегії та політику сприяння розвитку цифрової економіки. Уряди запровадили політику та програми для підтримки розвитку цифрової інфраструктури, залучення інвестицій, підтримки інновацій та досліджень, сприяння

конкуренції, захисту інтересів споживачів і регулювання потоків даних, які є важливими для підтримки зростання та розвитку цифрової економіки.

Політика, пов'язана з цифровою економікою, продовжує вдосконалюватися в країнах БРІКС, включаючи політику щодо управління даними (захист даних і конфіденційність, кібербезпека, алгоритми та штучний інтелект), управління платформою (захист споживачів онлайн, конкуренція, оподаткування, відповідальність посередників, трудова політика), та розвиток екосистеми (цифрова інфраструктура, електронні підписи, освіта та підвищення кваліфікації, фінансове регулювання, торгова та інвестиційна політика).

Керуючись Стратегією економічного партнерства БРІКС на 2020–2025 рр. та іншими стратегічними ініціативами, а також спираючись на попередні досягнення, країни БРІКС можуть і надалі посилювати цифрове співробітництво в таких сферах:

Подолання цифрових розривів:

- Обмін інформацією щодо політики інвестицій у цифрову інфраструктуру;
- Фінансувати проекти цифрової інфраструктури, наприклад, через Новий банк розвитку;
- Сприяти цифровій грамотності, підвищувати кваліфікацію малих фірм і підтримувати цифровий бізнес;

Обговорення цифрового управління:

- Активно брати участь в обговореннях цифрового управління на різних міжнародних форумах, особливо щодо управління даними та конкурентної політики;
- Спільно виступати за подолання цифрового розриву на міжнародному рівні;

Покращення вимірювання цифрової економіки:

– Регулярний обмін між національними статистичними службами та своєчасний обмін даними

– Підтримка робочого потоку G20 з вимірювання цифрової економіки

– Заохочення приватного сектору до участі у зборі даних

Стимулювання співпраці приватного сектора:

– Проводити торговельні та інвестиційні ярмарки та заходи для знайомства між бізнесом;

– Поширювати інформацію про нормативні акти та бізнес-можливості;

– Сприяти співпраці між організаціями підтримки бізнесу;

– Сприяти переміщенню талантів і бізнесменів;

Сприяння розвитку та впровадженню нових цифрових технологій:

– Сприяти спільним науково-технічним дослідницьким ініціативам

– Зміцнення обміну між дослідницькими установами та університетами

– Підтримувати співпрацю між науковими та бізнес-спільнотами

Пропонуємо схему Перспективні напрями співробітництва країн БРІКС у цифровій сфері, яка включає в себе елементи інтеграції в економічній сфері – цифровій економіці, розвиток співпраці суб'єктів на мікрорівні та формування системи цифрового управління (рис. 3.5).

Країни БРІКС мають значний потенціал для розвитку цифрової економіки. Великі внутрішні ринки, зростаючий середній клас, відносно добре розвинена цифрова інфраструктура та зростаюча кількість молоді з розвиненими цифровими навичками роблять країни БРІКС привабливими напрямками для інвестицій у цифрові сектори. Ці фактори конкурентоспроможності призвели до буму вітчизняних цифрових компаній, деякі з яких випереджають міжнародних конкурентів на внутрішньому ринку.

Рисунок 3.5 – Перспективні напрями співробітництва країн БРІКС у цифровій сфері

Джерело: сформовано автором

Проте перед БРІКС залишаються проблеми, щоб повністю використати свій цифровий потенціал. Цифровий розрив необхідно вирішити для інклюзивного та сталого зростання. Сільське та міське населення з низькими доходами, люди, які не мають зв'язку та некваліфіковані люди, мають високий ризик бути виключеними зі швидкої цифрової трансформації. З іншого боку, ці групи також представляють потенціал зростання, якщо їм вдасться ефективно включити в цифрову економіку завдяки технологічному прогресу та перейти від діяльності з низькою продуктивністю до вищої.

Хоча країни БРІКС мають великі ринки електронної комерції, частка онлайн-покупців серед користувачів Інтернету коливається від приблизно 20% в Індії та Південній Африці до 40% у Бразилії та РФ та майже 80% у Китаї. У країнах БРІКС діють внутрішні та міжнародні платформи електронної комерції, і очікується, що електронна комерція підтримуватиме швидке зростання під час відновлення після пандемії.

У цьому контексті своєчасно та вкрай необхідно розширити сферу співпраці БРІКС за межі електронної комерції, щоб зосередитися на ширшій картині цифрової економіки. Електронна комерція була в центрі цифрової економіки в останнє десятиліття, включно з країнами БРІКС, змінюючи те, як підприємства продають товари та послуги споживачам. Проте в найближче десятиліття очікується швидша трансформація операцій між компаніями. Цифрові технології будуть використовуватися більше, ніж будь-коли, щоб переформатувати ланцюжки поставок, зруйнувати існуючі форми співпраці між компаніями та створити нові цифрові колаборації на новій хвилі Шумпетерівського творчого руйнування.

Центри обробки даних є ключовими для цифрової економіки, оскільки вони зберігають, обробляють і поширюють дані. Проте майже 80% світових центрів обробки даних знаходяться в розвинених країнах. Очікується, що ринки центрів обробки даних у країнах БРІКС швидко зростатимуть через

збільшення попиту, але необхідні подальші інвестиції – як капітальні, так і технологічні – для збільшення частки вітчизняних компаній на ринку.

Незважаючи на те, що цифрові платежі широко використовуються в країнах БРІКС, оплата карткою та готівкою при доставці залишаються переважними варіантами в транзакціях електронної комерції. Великі та малі компанії в країнах БРІКС починають використовувати технології ШІ, які, як очікується, трансформують багато традиційних галузей, включаючи енергетику, виробництво, сільське господарство, охорону здоров'я та фінанси. Деякі країни БРІКС також почали розробляти добровільні кодекси етики ШІ.

Незважаючи на те, що рівні цифрових навичок різняться в різних верствах населення, демографічні показники та моделі зростання в країнах БРІКС вказують на те, що молоді покоління, які, ймовірно, матимуть сильніші цифрові навички, продовжуватимуть розширюватися. Особливо це стосується Південної Африки та Індії, які мають високі темпи зростання населення та середній вік 28 і 28,7 років відповідно. Однак Китай стикається зі швидким старінням населення, а рф відчуває занепокоєння через стагнацію/зменшення чисельності населення, що може чинити тиск на розвиток цифрової економіки.

Водночас для країн БРІКС залишається серйозною проблемою повне та ґрунтовне використання цифрової економіки для зростання та сталого розвитку. Разом на ці економіки припадає близько 30% світового експорту ІКТ-товарів, але лише 11% світового експорту цифрових послуг.

У виробництві товарів ІКТ країни БРІКС займають нижчу додану вартість (виробництво та складання) ланцюжків вартості, тоді як розвинені країни все ще домінують у ланці з вищою доданою вартістю (дослідження та розробки, виробництво мікросхем). Незважаючи на те, що Китай та Індія стають значними глобальними гравцями у сфері цифрових послуг, найбільшими цифровими компаніями світу є переважно компанії США.

Пандемія COVID-19 прискорила цифрову трансформацію та зробила розвиток цифрової економіки більш актуальним, ніж будь-коли. Без цифрових технологій падіння світової економіки в перший рік кризи COVID-19 було б більш глибоким і тривалішим.

Висновки до розділу 3

В розділі запропоновано економіко-математичне моделювання, в результаті якого було визначено, що на обсяги ВВП країн БРІКС мають прямий вплив такі змінні: Експорт товарів та сервісів країн БРІКС (трлн. дол. США), Населення країн БРІКС, млрд. осіб; Золотовалютні резерви країн БРІКС (трлн. дол. США). Збільшення цих показників призводить до збільшення ВВП країн-учасниць БРІКС.

За допомогою запропонованих моделей множинної регресії нами було розраховано прогнозні значення цих змінних для розрахунку прогнозного значення ВВП країн БРІКС на період 2023-2025 рр.

Аналіз тенденцій щодо функціонування БРІКС уможливило виокремлення кількох напрямів, зокрема один з них пов'язаний зі стабілізацією діяльності БРІКС через збереження нинішнього рівня фінансово-економічної взаємодії країн; другий – з поступовим уповільненням співпраці, що призведе до формальної взаємодії на рівні періодичних самітів та інших міжнародних заходів; третій – з перетворенням об'єднання у повноцінну організацію, що здійснюватиме стратегічну і тактичну взаємодію у сфері світової економіки та міжнародної політики.

Розвиток цифрової економіки є одним із головних політичних пріоритетів країн БРІКС. Усі п'ять країн прийняли національні стратегії та політику сприяння розвитку цифрової економіки. Уряди запровадили політику та програми для підтримки розвитку цифрової інфраструктури, залучення інвестицій, підтримки інновацій та досліджень, сприяння конкуренції, захисту інтересів споживачів і регулювання потоків даних, які є

важливими для підтримки зростання та розвитку цифрової економіки. Тому, можемо запропонувати схему «Перспективні напрями співробітництва країн БРІКС у цифровій сфері», яка включає в себе елементи інтеграції в економічній сфері – цифровій економіці, розвиток співпраці суб'єктів на мікрорівні та формування системи цифрового управління.

Країни БРІКС мають значний потенціал для розвитку цифрової економіки. Великі внутрішні ринки, зростаючий середній клас, відносно добре розвинена цифрова інфраструктура та зростаюча кількість молоді з розвиненими цифровими навичками роблять країни БРІКС привабливими напрямками для інвестицій у цифрові сектори. Ці фактори конкурентоспроможності призвели до буму вітчизняних цифрових компаній, деякі з яких випереджають міжнародних конкурентів на внутрішньому ринку.

ВИСНОВКИ

Робота присвячена дослідженню неформальних угруповань у світовій економіці на прикладі БРІКС.

Визначено, що характерною рисою розвитку світового господарства в ХХ ст. стало посилення взаємозв'язків і взаємозалежності між країнами світу. Ця тенденція особливо проявилася у другій половині століття як наслідок науково-технічної революції, розвитку міжнародного співробітництва, виникнення глобальних проблем. Глобалізація світової економіки стала набирати все більших обертів. Міжнародні організації, інтеграційні угруповання виступають одними з найактивніших акторів на світовій арені.

За існуючою класифікацією неформальних об'єднань виділяються такі міждержавні параорганізації як Велика сімка, Велика двадцятка, БРІКС, ІБСА, Паризький клуб країн-кредиторів та інші.

БРІКС на сучасному етапі – це інтеграційна структура нового типу, що відрізняється від інших регіональних об'єднань, що посідає унікальне місце в глобальній економіці, представляючи найбільший ринок в світі. Країни БРІКС займають важливі геостратегічні позиції у своїх регіонах, а значний політичний та економічний вплив, який вони мають, дозволяє їм бути в ролі своєрідного орієнтира для найближчих сусідів у процесі прийняття й здійснення останніми зовнішньо-політичних рішень.

Проведений аналіз економічного позиціонування країн-учасниць БРІКС на світовій арені свідчить про значну роль цих країн: на їх частку припадає 26% території Землі, 42% населення планети і 14,6% світового ВВП. Крім того, на межі ХХ-ХХІ століть ринки, що розвиваються, такі як БРІКС (за винятком Південної Африки), почали демонструвати потенціал стати важливими джерелами ПП, включаючи потоки до країн, що розвиваються, і між собою, підтримуючи так зване співробітництво Південь-Південь.

Визначено, що глобальна інституціональна система має базуватися на мережному принципі організації влади, позаяк значна концентрація економічних суб'єктів на глобальних ринках за об'єктивних тенденцій зростання чисельності населення землі, збільшення обсягів споживання ресурсів та інші обставини вимагають прийняття мобільних і гнучких рішень та скорочення витрат на утримання управлінського апарату. За умов тотальної комп'ютеризації суспільного життя сітьові структури та горизонтальний принцип побудови регулятивної системи є найефективнішими. В такому контексті, поглиблення співпраці країн в умовах неформальних угруповань є доцільним та актуальним.

Визначено, що перспективними векторами розвитку співпраці в рамках БРІКС може стати узгоджена цифрова трансформація простору БРІКС, реальне зміцнення цифрової взаємодії в межах загальної платформи, фінансова та міжбанківська співпраця, поглиблення торгівельних відносин, збільшення внутрішньогрупового потоку інвестицій тощо.

Розвиток цифрової економіки є одним із головних політичних пріоритетів країн БРІКС. Усі п'ять країн прийняли національні стратегії та політику сприяння розвитку цифрової економіки. Уряди запровадили політику та програми для підтримки розвитку цифрової інфраструктури, залучення інвестицій, підтримки інновацій та досліджень, сприяння конкуренції, захисту інтересів споживачів і регулювання потоків даних, які є важливими для підтримки зростання та розвитку цифрової економіки. Тому, можемо запропонувати схему «Перспективні напрями співробітництва країн БРІКС у цифровій сфері», яка включає в себе елементи інтеграції в економічній сфері – цифровій економіці, розвиток співпраці суб'єктів на мікрорівні та формування системи цифрового управління.

Країни БРІКС мають значний потенціал для розвитку цифрової економіки. Великі внутрішні ринки, зростаючий середній клас, відносно добре розвинена цифрова інфраструктура та зростаюча кількість молоді з

розвиненими цифровими навичками роблять країни БРІКС привабливими напрямками для інвестицій у цифрові сектори. Ці фактори конкурентоспроможності призвели до буму вітчизняних цифрових компаній, деякі з яких випереджають міжнародних конкурентів на внутрішньому ринку.

Також, в роботі запропоновано економіко-математичне моделювання, в результаті якого було визначено, що на обсяги ВВП країн БРІКС мають прямий вплив такі змінні: Експорт товарів та сервісів країн БРІКС (трлн. дол. США), Населення країн БРІКС, млрд. осіб; Золотовалютні резерви країн БРІКС (трлн. Дол. США). Збільшення цих показників призводить до збільшення ВВП країн-учасниць БРІКС.

За допомогою запропонованих моделей множинної регресії нами було розраховано прогностні значення цих змінних для розрахунку прогностного значення ВВП країн БРІКС на період 2023-2025 рр.

Країни БРІКС за умови досягнення консенсусу щодо актуальних політичних, економічних і безпекових проблем можуть посилити процеси формалізації утворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sinclair J. T. *Global Governance*. Cambridge : Polity Press. 2012. 208 p.
2. Keohane R. *After Hegemony: Cooperation and Discord*. New York Press. 2015. 317 p.
3. Klabbers J. *International Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 2d ed. 398 p.
4. Лук'яненко Д. Г., Кальченко Т. В. Стратегії глобального управління. *Міжнародна економічна політика*. 2008. Вип. 1-2. С. 5-43.
5. Рязанова Н. С. *Міжнародні фінансові організації*. Київ : КНЕУ, 2010. 230 с.
6. *Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. для студ. закладів вищої освіти* / Т. В. Орехова, І. В. Хаджинов, М. В. Савченко та ін.; за заг. ред. Т. В. Орехової. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 324 с.
7. Archer C. *International Organisations*. London, New York, 2014. 185 p.
8. *Міжнародний бізнес: навч. посібник.* / під заг. ред. Т. В. Орехової. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 425 с.
9. Романова В. О. *Інститути глобального управління як механізм регулювання постбіполярної системи міжнародних відносин* : автореф. дис ... канд. політ. наук : 23.00.04 / В. О. Романова ; МОН Укр. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 21 с.
10. Patrick S. *The Unruled World. The Case for Good Enough Global Governance*. № 1, 2014. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/140343/stewart-patrick/the-unruled-world>
11. Основні етапи становлення та розвитку *БРИКС* *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія.*

2019. Вип. 25. С. 120-127.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2019_25_15
12. The BRICS Report. Oxford University Press URL:
http://www.hse.ru/data/2012/04/18/1250_274380/bricsreport.pdf
13. Вань Цинсун Перспективы и вызовы сотрудничества стран БРИКС: взгляд из Китая. Цинсун Вань. Свободная мысль. 2015. № 6. URL:
<http://svom.info/collection/26/?page=2>
14. Wilson D. Dreaming With BRICs: The Path to 2050 / D. Wilson, R. Purushothaman. URL:
<https://www.goldmansachs.com/insights/archive/archivepdfs/brics-dream.pdf>
15. Гурков А. В. Страны БРИКС: больше различий, чем сходства. Deutsche Welle. 2014. 14 июля. URL:
<https://www.dw.com/ru/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%8B-%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA%D1%81-%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%B9-%D1%87%D0%B5%D0%BC-%D1%81%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/a-17784562>
16. Ethekwini declaraton. V BRICS Summit, March 27, 2013, Durban, South Africa. - URL: <http://www.nkibrics.ru/pages/summit-docs>
17. Goa declaration. VIII BRICS Summit, October 16, 2016, Goa, India. - URL: <http://www.nkibrics.ru/pages/summit-docs>
18. BRICS Joint Statistical Publication 2021. SNAPSHOT. URL:
<https://brics2021.gov.in/brics/public/uploads/docpdf/getdocu-64.pdf>
19. Чернишова Л. Співробітництво країн БРІКС як новий формат інтеграційного об'єднання. *Економіка та суспільство*. (33). 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-59>

20. Tkachenko S. L. BRICS and Development Alternatives, Rekindling the Strong State in Russia and China: Domestic Dynamics and Foreign Policy Projections / ed. by Bianchini, S. and Fiori, A., Leiden, Boston : Brill, 2020. P. 271–297
21. UNCTAD BRICS Investment Report. URL: <https://unctad.org/publication/brics-investment-report>
22. International Monetary Fund (2022). World Economic Outlook Update, July 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/07/26/world-economic-outlook-update-july-2022>
23. UNCTAD, FDI/MNE database. URL: www.unctad.org/fdistatistics.
24. Yang Xun, Bai Yan. BRICS cooperation leads the way to new era of global development. Qiushi Journal. June 2022. URL: http://en.qstheory.cn/2022-06/10/c_760455.htm
25. UNCTAD World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic. United Nations: New York and Geneva. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf
26. Резнікова О. Підсумки четвертого саміту БРІКС : нове місце країн, що розвиваються, у глобалізованому світі. / О. Резнікова // Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка, 2012. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/801/>
27. Китай запустив міжнародну платіжну систему CIPS (Chinese International Payment System). *Укрінформ*. 8 жовтня 2015 р. URL: <http://www.ukrinform.ua/rubric-economics/1894965-kitayzapustiv-vlasniy-analog-swift.html>
28. Nye Jr. Joseph BRICS without Mortar. / Joseph Nye Jr. // Project Syndicate. 3 April 2013. URL: <http://www.projectsyndicate.org/commentary/why-brics-will-not-work-by-joseph-s--nye>
29. Савченко М., Шкурат М., Носачов Є. Роль країн БРІКС у

сучасному глобальному економічному просторі / Марина Савченко, Марія Шкурат, Євгеній Носачов // Галицький економічний вісник. Т. : ТНТУ, 2023. Том 85. № 6. С. 199–206

30. Imagine BRICS: Four Scenarios of the Future Andrey Shapenko, Bulat Nureyev, Vladimir Korovkin, Dmitry Ontoev. BRICS Magazine. 2015. URL: <http://bricsmagazine.com/en/articles/imaginebrics-four-scenarios-of-the-future>

31. Kliman D. M. BRICS Pose No Challenge to Global Order. / D. M. Kliman // World Politics Review. – March, 2013. URL: <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/12815/brics-pose-no-challenge-to-globalorder>

32. Зайцева М. В. Геополітичні перспективи об'єднання БРІКС. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць*. К. : ІМВ, 2014. Вип. 121., Ч. I. с. 98-106

33. Statistical Classification of the Digital Economy and its Core Industries (2021). URL: <https://tjjj.stats.gov.cn/CN/abstract/abstract5556.shtml>

34. Government of South Africa (2021). Invitation to Submit Written Submissions on the Proposed National Data and Cloud Policy. URL: https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/202104/44389gon206.pdf

35. Estratégia Brasileira para a Transformação Digital (2018) URL: <https://www.gov.br/mcti/pt-br/centrais-de-conteudo/comunicadosmcti/estrategia-digital-brasileira>

36. National Digital Communications Policy. URL: <https://dot.gov.in/sites/default/files/EnglishPolicy-NDCP.pdf>

37. National Policy of Information Technology, URL: https://meity.gov.in/writereaddata/files/National_20IT_20Policyt%20_20.pdf ;

38. National E-Governance Plan. URL: <https://cag.gov.in/uploads/media/PC-03-National-e-gov-plan-20210331115146.pdf>

39. Factsheet: National 14th Five-Year Plan. URL: <https://www.legco.gov.hk/research-publications/english/2021fs06-national-14th-five-year-plan-20210610-e.pdf>
40. Government of China, State Council. 'The State Council on Printing and Distributing Notice of the "14th five-year" Digital Economy Development Plan.' URL: http://www.gov.cn/zhengce/content/2022-01/12/content_5667817.htm
41. South Africa National Development Plan. URL: <https://www.gov.za/issues/national-development-plan-2030>
42. Government of South Africa, Staatskoerant (10 November 2017). *Digital Society South Africa: South Africa's National e-Strategy towards a thriving and inclusive digital future.* URL: https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201711/41242gen887.pdf
43. China Ministry of Commerce. *China E-commerce Report (2020)*. URL: <https://dzswgf.mofcom.gov.cn/news/5/2021/9/1631698018580.html>
44. J.P. Morgan. E-commerce payments trends: China. URL: <https://ecommercedb.com/markets/cn/all>
45. BRICS Digital Economy Report 2022. URL: <https://intracen.org/resources/publications/brics-digital-economy-2022>
46. Deloitte Digital. *Digital Commerce Acceleration: Increased online purchases present new opportunities for digital commerce players.* URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/za/Documents/strategy/za-Digital-Commerce-Acceleration-2021-Digital.pdf>
47. Світовий банк. Global Findex Report, 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalindex>
48. World Development Indicators (dashboard), World Bank, Washington, DC. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>

49. Forum on China-Africa Cooperation : objectives and prospects. 2015
URL: <http://www.focac.org/eng/ltida/ltjj/t933522.htm>
50. Imagine BRICS: Four Scenarios of the Future. Andrey Shapenko, Bulat Nureyev, Vladimir Korovkin, Dmitry Ontoev. BRICS Magazine. URL: <http://bricsmagazine.com/en/articles/imaginebrics-four-scenarios-of-the-future>
51. Зайцева М. В. БРІКС як сучасна форма політичної взаємодії у системі міжнародних відносин. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць*. К. : ІМВ, 2013. Вип. 114., Ч. II. С. 39–43
52. The European Union and the BRIC countries / Jelle Bosch, Morag Ottens. Eurostat, European Commission. Luxembourg : Publ. Off. Of the Europ. Union, 2012. 123 p. URL: ec.europa.eu/eurostat/documents/3930297/5968087/KS-31-11-414-EN.PDF/e5388a40-01d4-4483-87c6-608700e27dec
53. Decline and Rise: BRIC Construct the New World. / Li Dan Wang, Yun Hui Zhu. Beijing : China Press, 2019. 135 p.
54. Cai, Chunlin. Research on the Economic and Trade Cooperation Mechanism among BRICs. / Chunlin Cai. Beijing : China Financial and Economic Press, 2019. 366 p.
55. Stuenkel Oliver The BRICS and the Future of Global Order. / Oliver Stuenkel. Lexington Press, 2018. 268 p.
56. Brazil, BRICS and the international agenda / José Vicente de Sá Pimentel (editor). Brasília : FUNAG, 2013. 609 p. URL: http://funag.gov.br/loja/download/1073-BRAZIL_BRICS_AND_THE_INTERNATIONAL_AGENDA.pdf.3234de82c0d1abf8e292b89f3025ffc8
57. Мпахлуа Мандісі Вплив БРІКС на світову економіку надалі зростатиме. *Голос столиці*. 25 березня 2018. URL: http://newsradio.com.ua/2013_03_25/Mand-s-Mpahlua-Vpliv-BRKS-na-sv-tovu-ekonom-ku-nadal-zrostatime/

58. Самойлова Л. БРІКС: можливості й перспективи / Л. Самойлова, Т. Кузьмич. *Зовнішні справи*. Київ, 2017. № 9. С. 26-31.
59. Beyond the BRICs: the guide to every emerging market acronym. / Peter Spence, Dan Palmer, Mark Oliver // Telegraph. 13 Oct 2022. URL: <http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/11158386/Beyond-the-BRICs-the-guide-to-every-emerging-market-acronym.html>
60. Employment and just transition to sustainability in the BRICS countries. ILO. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/presentation/wcms_845711.pdf
61. Xu Tian, Joseph Sarkis. Examining the role of BRICS countries at the global economic and environmental resources nexus. https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10093573/3/Bleischwitz_Final%20version-revision%20without%20editing%20model-BRICS%20country%202020%281%29.pdf